

E 1 a.

1.

Ze sladki vonj cvetlic dišečih
napaja zlatozarni zrak —
te drobne pesmi so čebele,
ta drobna knjižica ulnjak.

Čebele, izletite torej,
med svet pohiti, mladi roj,
na polje cvetno, na gredice,
polet te prvi nesi tvoj!

Krog cvetk šumite prilizljivo,
da vse se rade vam odpro;
medu si naložite, hčerke,
da zadnji ulj napolnjen bo.

Vrnite skoro se mi, skoro,
to zadnjo čujte prošnjo mi! — —
O napolnite, pesmi moje,
z denarjem prazno možnjo mi!

2.

O Bog, ta svet mi tvoj je ječa,
kateri ti si sam ključar;
zaprl si vanjo me in prošnje
še moje nisi čul nikdar.

Ti veš, kako s telesom, z dušo
udan sem svoji dragi jaz,
kako li koprnim in ginem,
da z njo delil bi sreče čas.

Ti veš, kako udanost večno
prisega vsak ji dih in trip,
ti veš, da ona me trpinči,
če ne pogleda me za hip.

V nemirni noči tisoč pestrih
ji misli priroji v glavó,
in morda ena vsaj med njimi
o meni govorila bo.

Ah, morda enkrat vsaj pomisli
namé — ko svet bo miren, tih —
namé, ki ona mi edina
bilà je misel, zadnji vzdih!

3.

».... Deset, enajst, dvanajst!«
 odbije ura polnoči, v zvoniku
 in vrhu cerkve se železni
 petelin trikrat zavrti.

Po celi cerkvi se z lestencev
 v trenutku luči zablešče,
 in orgel plavajoči glasi
 sladko, mehko zažubore.

Za orglami sedi svetnica,
 nocoj igra Cecilija,
 okoli nje stoji z godali
 vseh angelcev familija.

Ta bas ima in oni gosli,
 rog, klarinet je tudi vmes —
 nebeških godcev cel orkester!
 Nocoj je god vesel, saj res.....

Igra Cecilija, po tipkah
 kot senca prsti begajo,
 in valčka zibajoči takti
 po cerkvi se razlegajo.

Plesavce pa kraljevi David
 ureja v vrste in ravna;
 in sam jim prvi ples zapleče,
 ko osem taktov odigra...

Če vlada v raju taka radost,
 če vedno bo tako lepo,
 pobožna, ljubica, bodiva,
 da srečno prideva v nebo!

4.

Za cerkve in namene dobre
 razdali drugi so denar,
 da Bog obvaruje jih zlega,
 ko s treskom privrši vihar.

A jaz za svoj denar napravil
 na strehi sem si strelovod,
 obvaruje naj on me treska
 in o nevihti vseh nezgod!

Ko bliska se, grmi in treska,
 zdaj drugi v strahu koprne,
 kot deca vekajo proseče —
 jaz ne poznam bojazni te.

Jaz pijem z drago staro vino;
 na otomani smeh, dovtip
 le odgovarja tresku, gromu —
 drget ne straši naju šip.

»Predragi, glej, kako drevesa
 vihar tam lomi na bregih!«
 »Gradi grmado srednjevečnim
 demonom na modernih tleh.«

»In strele pokajo, čuj, dragi,
 o čuj — da jemljejo mi sluh!«
 »S topovi na demone strelja
 svobode in napredka duh!«

5.

Probleme¹⁾ aktualne včasih
rešujem z drago ves večer —
cerkvenega koncil'ja bilo
pač ni še takega nikjer!

»Ideje božje svit posnamem
na hip iz vsake ti stvari —
Le vprašaj!« mi odvrne huda,
Ponosno vame vpre oči.

Pa mislite: »Le šale z drago
uganja, da mu čas beži,
in v vseh pomenkih njenih
koristnega še bilo ni!« zrna

»Pa reci brž, katera sije
ideja v tvojih mi očeh,
katera mi dehti opojno
tako z medenih ustnic teh?«

Ves čas z učenimi vprašanji
sinoči me je pitala,
sedela mi je na kolenih,
na glas iz knjige čitala:

»Ta beli vrat, te beli prsi,
katerih so idej odsvit?
po kolkih koprnečih tudi
ideje gledam žar razlit.«

»Izvor, idejo pa o božjem
ima v razumu vsaka stvar,
zato pa v stvari vsaki zremo
ideje božje jasni žar.«

»Zakaj molčiš sedaj? Katere
ideje jasen mi odsev
ti tvoji udi pač so bujni?...
Povej, najlepša izmed dev?«

»Umela si li to?« jo vprašam,
roko ji položim ob pas.

»Ne veš? Nobena se z besedo
posneti, draga, ti ne da?«

»Pa misliš res, da ženske kratke
smo pameti in dolgih las?«

— »Naj pride učenjak! On vsako
idejo ti posneti zna...«

Kazimir pl. Radič.

„Prosit!“

»Prosit, prosit!« in šampanjec
skipel je iz zvonkih čaš...
Aj, kako se sladko pije
na to lepo, lepo — laž!

Jaz pa kličem vas na sodbo:
Smelo dvigne naj se ta,
ki bi gledal srečo brata
brez zavisti v dnu srca!

Vida.

¹⁾ Primeri razpravo »o idealizmu in idejah«. »Rimski katolik«, I. leto.

Spor in sprava.

Spisal Atanazij Ivanič.

Veliki, prostorni sobi gostilnice »Pri trti« se je ob nedeljah zvečer polagoma shajala vsa trška gospoda. Gospodje: sodnik, notar, zdravnik in gostilničar so redno vsakikrat kartali pri mali, okrogli stranski mizi, ne meneč se za drugi svet. Ob dolgi, belo pregrnjeni mizi pa so sedevali ostali gostje vedno vsak na svojem mestu. Na koncu, pri peči, je stolovala sodnica, na desni notarka, na levi nje osemnajstletna hčerka, kateri je v potu svojega obraza z naporom vseh duševnih in telesnih sil neprestano dvoril davčni praktikant, spodobno neumen in neprimerno domišljav mladčenič. Dalje so sedeli: dva kancelista, oženjeni celo s svojo soprogo, trški trgovec, postajni načelnik, notarski solicator, davkar, učitelj, potem dalje ekspeditorica, tik nje adjunkt, dalje učiteljica in zraven te postarna dama brez naslova.

Tolikšna je bila navadno družba vsak nedeljski večer v gostilnici »Pri trti«, včasih pa se je celo za nekaj članov skrčila, a se takoj prihodnji praznik zopet pomnožila za nekaj oseb.

Zabavali so se zelo različno in mnogovrstno. V kotu je ves večer monotonsko brnel star, skrbno pokvarjen polifon, presledke in pavze je pa zamaševala debelolična ekspeditorica na umetniško zanemarjenih in zaprašenih ter vrlo razglašenih citrah.

Razgovori so bili spočetka navadni, tihi, obično le med dvema, tremi, kakor se to spodobi za gospodo, čeprav redno in vedno biva na kmetih.

Sodnica in notarka sta se skrbno varovali pogovora s kako nižjo osebo ter navadno vedno mlatili med seboj napake svojih znancev.

Praktikant je črezinčrez zadostoval sodnikovi hčerki, adjunkt pa je zabaval vedno z eno in isto stvarjo učiteljico in ekspeditorico, in ti dve sta trdili o njem, da ni slab družabnik. Najčešče jima je pridigoval o slovstvu; saj jima je mogel baš pri razpravljanju tega predmeta odkriti vso svojo duhovitost, a povrhu še druge velikanske zaklade svoje neumnosti. Skrbno je uničil pred njiju ušesi in očmi našega Aškerca, takoj za njim pa Goetheja in Schillerja; zavrgel in uničil je potem še vse angleške, francoske in ruske realiste, premetal in mrcvaril slavna imena zaslužnih mož kakor mačka miško, končno pa se je samosvestno ustavil pri italijanski literaturi, imenoval par italijanskih neznatnih literatov, jih povzdignil v deveta nebesa, z izbranimi frazami hvalil njih nedosežni slog in krasni, lepodoneči jezik in naposled patetično poudarjal, da treba Italijane čitati v izvirniku. Tako je mladi doktorček uveril z velikim trudom in po dolgih ovinkih njega obožavajoči devici, da ume italijanski.

Rad jima je pravil tudi o Dalmaciji, da je tako prišlo v pogovor njegovo vojaško življenje, da je imel priliko povedati, da je poročnik v rezervi, in to je še bolj razvnelo samostojni, emancipirani žensčini.

Takoj, ko je nastopil službo v našem trgu, se je izrazil, da bi ostal v državni službi že radi samega naslova, ako bi imel tudi milijon zasebnega premoženja.

Ta imenitna izjava gospoda adjunkta je bila takoj spočetka merilo za njegova svojstva in zmožnosti. Gospodje pa so celo trdili, da se da iz tega sklepati, kaj gospod doktor najrajši je. —

Nihče ni pomnil, da bi se bilo tak večer že kdaj pripetilo kaj spomina vrednega, kaj izrednega in posebnega; saj so ti večeri potekali vedno po enem in istem redu, po istem načinu ter so bili podobni drug drugemu kakor beliči. Neko nedeljo pa se je primerilo vendarle nekaj izjemnega.

Na drugem koncu mize so se najprej pričeli glasno zabavati. Postajni načelnik, velik, mlad, kričav mož, je nagovarjal h »krokanju« in sestavljal »omizje«. Učitelj, sollicitator, neoženjeni kancelist in on so bili takoj vsi za »izredno zabavo«. Prigovarjali pa so še davkarju in oženjenemu kancelistu; le-tega je zapeljive izkušnje obvaroval njegov angel varuh, ki se je bil za nekaj minut skril v skromno telesce njegove žene in s posredovanjem njenih rok in nog zadržaval omahljivega moža na pravi poti.

Gospoda davkarja Čebulice pa niso toliko vabili in silili zato, da bi ga res pridobili za svoje podjetje, ampak samo radi tega, da so se zabavali z njegovim smešnim izgovarjanjem.

»Ne morem, prezaspan sem!« se je legal davkar Čebulica, si gladil z levico dolgo, črno brado, prepleteno z belimi nitkami, z desnico pa izvlekel uro in se delal, kakor bi se hotel uveriti, ali je res že tako pozno, da velja njegova in že sme biti zaspan.

»Pa vsaj enkrat, samo enkrat bi se poskusili z nami pri pijači; še nikdar niste z nami krokali!«

Postajni načelnik je vabil drugič davkarja in ga zapeljivo pogledaval.

In Čebulici se je srce mehčalo in tajalo, ko je čutil, da se ne bo mogel več dolgo ustavljati, dasiravno ne sme za vse na svetu ostati. Spomnil se je doma in svoje žene, in to ga je zopet nekoliko utrdilo in mu vtilo vztrajnosti.

Ko pa je prinesla točajka »štefan« na mizo, so natočili njemu prvemu posili.

Davkarju Čebulici se je zdelo to neznansko dobro; po vseh udih mu je šinila opojna ugodnost, in čimdalje bolj se je prepričaval, da danes izvrši najbrž nekaj takega, o česar koristi in prijetnosti ne bo nikdar mogel prepričati svoje ženice.

Omahoval je in omahoval, zadrževal ga je samo še strah pred ženo; da pa ne bi tega opazili bistrovidni omizniki, se je vdal.

Tedaj je nastal vesel krik in vrišč, da so se celo igravci pričeli zanimati, kaj se je dogodilo.

Davkarja je bilo skoro sram, a ko je videl le odkritosrčno ve-sele obraze in se uveril, da se nihče ne norčuje, se je potolažil.

Takoj nato se je ustanovilo »krokarsko omizje«.

Predsednik, postajni načelnik, je predlagal prvi »eks« na čast novemu »krokarju«, potem pa je poudarjal važnost nove pridobitve.

Vse se je smejala.

Potem pa so zopet pili. Če se je kdo le količkaj genil, ali se nasmehnil, ali pa se drznil izpregovoriti besedico, takoj je bil kaznovan z »eksom«.

Zato se je pa davkar Čebulica tudi držal tako mirno in pobožno kakor kaka nuna, a niti to ga ni moglo rešiti kazni: obsojen je bil radi molčečnosti.

Peli so zdravice in pili, govorili in pili, se smejali in pili, molčali in pili . . .

Natakarica je pridno polnila »štefane«.

Gori na koncu mize pa, kjer so sedele častite dame, so delali opombe, razdirali zabavlјice ter pridno smešili dolnji del omizja.

Doktor sam je vrlo zabavlјal, ožigosal nezmerno pijačenje ter iz jeze in zavisti naročil — limonado.

Na ta način so se vsi zabavali in postajali čimdalje glasnejši.

Večkrat se je pojavil v Čebulici utemeljen strah in tudi nekaj kes, zakaj je pričel piti. Kaj bode iz tega? Kaj poreče ona? . . .

To dvoje vprašanje si je stavil prav živo tedaj, ko je ura kazala devet in je njemu bila potekla »dispenza« za sejo v gostilnici.

Zelo se je bil vznemiril, in da bi se utolažil, je pil, precej pil.

In vino se ga je prijemalo — saj ga ni bil vajen piti toliko množino skupaj; pil ga je le tedaj, kadar mu je dovolila njegova žena, to pa se je zgodilo le poredko, komaj dvakrat, trikrat v mesecu.

Davkar Čebulica ni bil samostojen, uporen in nepokoren duh, o ne! ampak vdan in poslušen je bil svoji ženi kakor pesek, pohleven in krotek kakor jagnje.

Nikdar se ni trudil, da bi ovrgel staro frazo, da je ženska »boljša polovica« v zakonu; sam sebe je celo prav rad štel za slabejšo polovico, včasih pa je bil zadovoljen tudi z boro petinko, samo da ni kalil ljubega domačega miru.

On pa ni svoje žene samo ljubil in visoko spoštoval, marveč se je je tudi bal kakor živega vraga, in ta strah je bil utemeljen. Njegova Roza je bila včasih res kakor iz pekla. Dasi majhnega in suhega telesa, vendar je znala biti huda kakor modras in mogočna kakor Napoleon. Kar se tiče zgovornosti, je bila zelo na glasu; saj je imela jeziček, ki je ropotal urneje od strašilnega ropotca za kragulje.

Ko bi se bil znal davkar Čebulica takoj v početku zakonskega življenja postaviti porobu, bi mu bilo to zelo koristilo in ne bi bil ostal tak trpin in mučenik ves čas življenja. Ali takrat tega ni mogel storiti krotki, pohlevni Čebulica; menil je, da mu je storila s tem, da ga je vzela za moža, že velikansko dobroto, za katero ji mora biti hvaležen, vdan in poslušen.

Ona pa je razumela to porabiti. Preden je vedel, kaj in kako, je bil že toliko v njeni oblasti, da se ji ni mogel več izmuzniti in se ji je moral v vsem kar slepo pokorjavati. Izprva mu tudi ni bilo to Bog ve kako težko, saj se je čutil neizrazno zadovoljnega, ako ji je mogel s čim postreči in ugoditi. In na ta način se je privadil vsem njenim sitnobam in muham tako, da je postal naposled že smešen . . .

Kadar mu je pozneje katera njenih muh posebno nagajala, je mislil prav boječe in tiho, kako bi se dale predrugačiti neznosne razmere. A za nič se ni mogel odločiti; čutil ni dovolj moči v sebi za tak preobrat.

Tako ji je vedno dalje tlačnil, dobrohotna žena pa ga je stavila za zgled neposlušnim zakoncem.

Drugače pa davkar Čebulica ni bil tako boječ in prijenljiv kakor proti ženi. O tem bi vedeli povedati kmetje, ki so zahajali v davčni urad, ali pa sam praktikant ali eksekutor. —

Ura je bila deset.

Gospoda davkarja Čebulico je tedaj iznova obšlo neprijetno, skeleče čustvo; zbolela ga je zavest, da je danes prvič tako dolgo ostal v gostilnici, odkar je oženjen. In pred očmi mu je zaplesala suha, skromna postavica. Gledal je in gledal, in spoznal je zagrizene, ostre poteze, upognjeni nos, komaj vidne pege, divje se bliskajoče sive oči. Zatem sta se mu pa pojavili dve suhi, žilavi roki z majhnimi, a trdimi pestmi, in ko so se pesti odprle, so se mu pred nosom in pod očmi zalesketali dolgi, ostri nohtovi . . .

Gospod davkar se je zdrznil, za tolažbo pa izvrnil cel kozarec vina v grlo.

»Kdo mi more kaj« — se je pričel v mislih tolažiti — »jaz sem mož, glava, gospodar; ona mora biti meni pokorna, ne pa jaz njej. Tako ne pojde več. Vsem zakonskim možem sem na sramoto; to razmerje predrugačim . . . Vraga! In kako me hoče imeti v strahu — da bi jo zlodej . . . No, no, bomo videli, kako bo poslej . . .«

Čebulica je sedel še dolgo tiho in zamišljen v glasni družbi in koval naklepe, kako bi zlezel izpod prevlade svoje stroge, energične žene . . .

Čimdalje bolj je vino izkazovalo svojo moč in oblast.

Ker so strastno kadili izvečine vsi gostje in celo nekatere dame, se je prostorna, a silno nizka soba kmalu napolnila z dimom. Kakor redka, sivkasta megla so se valili po sobi vitki, zategli in valoviti oblački cigarnega in cigaretne čada.

Zadaj pri igralni mizi se je čula že večkrat kaka zadušena kletvica; bilo je že tako pozno, da je dotičnik, ki je ves večer izgubljal, smel glasno zabavljati ob neizprosni smoli in nesreči.

Ob enajstih pa so postale milostljive gospe in gospodične zaspale. Navada pa je bila, da nista šla sodnik in notar nikdar takrat spat, kadar gospe, in zlasti ne, če so kartali! Adjunkt in praktikant sta imela torej čast in srečo, da sta spremila vse ženstvo domov.

Po odhodu dam so se pričeli moški svobodneje gibati. Zabava se je iznova poživela, dovtipi so se pomnožili, in tudi debelejši, mastnejši so začeli prihajati na vrsto; saj so bili sami moški med seboj, ti pa niso posebno občutljivi, zlasti ne, kadar so vinjeni.

In točajka je še vedno nosila vino na mizo.

Čeprav pa se je davkar poskušal z vinom okrepiti in opogumiti, vendar se ni mogel povsem iznebiti strahu, ki mu je zašel v dolgi dobi zakonskega življenja v vse ude.

Kadar je točajka nenadoma odprla vrata, vselej se je zdrznil, in srce se mu je skrčilo in stisnilo, in šele, ko se je dodobra uveril, da ni nobene nevarnosti, je pričel zopet svobodneje dihati.

Če so se pod oknom na cesti čule stopinje, ali pa so zapeli fantje za trgov, vselej se je stresnil, a tega ni opazil nihče, ker so bili že vsi preveč pijani.

Ob polnoči je predlagal predsednik »krokarski ropot«.

Vsi so se vdali.

Ko pa so baš izpraznili kozarce in jih poveznili na mizo in ni predsednik niti do konca izgovoril, da se prične ropot z desne na levo, a ne, kakor običajno, z leve na desno, je vstopila — davkarjeva gospa. Zavita je bila v staro, obnošeno ogrinjačo, in le malo obraza z razljučenimi očmi je bilo vinjenim omiznikom na ogled.

Nenadni vstop davkarjeve gospe je napravil čuden, smešen in mučen vtisk.

Gospodje pri igralni mizi so si pomečiknili in se skrivši smejali. Prenehali so kartati ter pozorno čakali, kaj se izcimi.

»Krokarji« pa se niso utegnili smejati, niti se pripraviti za eventualen napad; v par hipih je bila davkarica od vrat pri njih omizju.

Davkar Čebulica je zajavkal kakor zadet zajec, se zdrznil in pobledele, usta pa pustil od strahu na stežaj odprta.

Davkarica pa je odvila suho brado, da je prosteje gibala z njo, in zatvornice zgovornosti so se odprle . . .

Iz kar nič izbranih besed sestavljeni uvod je veljal njenemu možu, potem pa je pričela obdelovati vse omizje; za vsakega gospoda je imela pripravljeno posebno temeljito besedico, zaključek pa je zopet veljal Čebulici in se je glasil:

» . . . marš domov, pijanec grdi, hudobni, brezvestni, marš . . . marš . . . marš . . . »

Spočetka si na tako čuden in dvomljiv način počesčeni gospodje niso upali niti dihati, ko pa se je prvi zakrohotal predsednik, debe-

lokožen mož, so se spustili tudi drugi v dolg, krčevit smeh. Tudi igravci so se pričeli glasno smejati.

To je iznova razvnelo razdražljivo ženico. Komaj vidne pege so se ji pordečile in se jasno in določno pokazale na starikavem obrazu, ki je bil spričo divje jeze ves zaripel.

In pričela je iznova s psovki. Ob gromkem krohotu se je čul njen glas, kakor bi kdo s klarinetom hotel prevpiti družbo.

Ko se pa na ta način ni mogla uveljaviti, se je pomikala čimdalje bliže stolu, na katerem je kakor pribit sedel gospod Čebulica, in iztegovala suhe roke proti svojemu možu.

Tedaj pa se je gospod davkar zavedel. Izprva se mu je zdelo vse to liki težak, mučen, utrudljiv sen, a skoraj se je uveril, da je vse grozna, sramotna resnica.

Zbudil se mu je po dolgem času zopet moški ponos; nekaj ga je sililo in nagovarjalo, da mora nastopiti, da mora take sramotne napade preprečiti in tako sramotno žaljenje za vselej zabraniti. Ali kako?

Zasmehovanje drugih gostov ga je razburilo do viška, in začutil je v sebi toliko moč kakor še nikdar, odkar je tlačanal svoji ljubljeni ženi.

Zlezel je pokoncu, stol, na katerem je sedel, prijel z desnico in ga dvignil kvišku. Oči so se mu zablisnile, ne toliko hudobno kakor ponosno, ter iz vsega grla je zagrmel:

»Ven, ven, baba! Ven, pravim . . .«

Takega ni videla davkarica še nikdar svojega moža. Njegov nastop jo je presenetil; prej bi bila pričakovala smrti. Takoj se je za trdno uverila, da se on ne bo šalil; zato se je spretno izmuznila v prvo sobo.

Neskončno jo je bilo sram, in da ne bi je zaspana točajka dalje pogledovala po strani, se je hitro spravila domov.

Čebulica je pa zopet prisedel k mizi, in vsi so mu s krohotom čestitali na veliki zmagi.

Potem pa so še dolgo pili.

Ko so se razhajali, je bilo že zelo pozno, a vendar tako zgodaj. Čebulica je bil pijan, kakor še nikdar ne v svojem življenju. Z rokami je krilil po zraku, in zanašalo ga je po ulici z ene strani na drugo.

Z veliko težavo je prikolovratil v svoje stanovanje. Žena je še čula in premišljevala moževe besede, ki jih je bil izustil v gostilnici »Pri trti«. Najhuje se ji je zamerila psovka »baba«, katere ni dotlej

še nikdar čula iz njegovih ust, ampak vedno le sladke in prijazne besede. Razžaljena je bila do solz.

Čebulica je ni nič ogoovoril, niti pogledal je ni; pričel se je takoj razpravljati.

Roza pa je premišljevala, kako bi zadostila svoji časti pa zopet razpela svojo oblast nad možem. Ugibala je, ali bi bilo primerno takoj nastopiti, ali pa počakati do jutri in morda še dalje.

A dolgo se ni mogla krotiti, ker je imela čudno, neupogljivo narav. Pričela je iznova ropotati in zmerjati.

Ko je davkar le molčal in poslušal, je rastel njej pogum, da ga je vedno huje oštevala.

Zdajci je on poskočil, zagrabil stol in ga dvignil nadnjo, divje kričeč:

»Jaz ti pokažem, baba vražja! Ti boš mene strahovala in zmerjala!? Kdo te pa živi? Kdo se trudi in muči, kdo dela? S poti se mi poberi, strani . . . ven!«

Umolknil je. Sam sebi se je čudil, da je tako pogumen in zgovoren. Da pa ne bi z molčanjem uničil uspeha, ki ga je bil dosegel s tolikim trudom, je pričel dalje rentočiti in razsajati. Prijel jo je za rokav in jo porinil v prvo sobo, zaprl vrata ter ostal sam v spalnici.

Tako nesrečne se ni čutila Roza še nikdar. Slutila je, da je z današnjim dnem pokopana vsa njena zakonska sreča, da bode morda mož res vzdržal svojo grožnjo in izvršil svoje sklepe. In če se vse to uresniči, potem je z njo pri kraju. Tega pa ne bi strpela. Kako bi mogla gledati, da bi mož popival in hodil po svojih potih ter se morda celo drznil ukazovati njej . . .

Sklenila je, da mu, ako se tudi poboljša, ne odpusti nikdar, kar ji je danes učinil zlega.

* * *

Zbudil se je nenavadno pozno.

Glava mu je bila težka vsled preobilo zaužite pijače, trepalnice trudne, da je komaj odprl krvave oči.

Pričel je pogledovati po sobi. Njena postelja, ki je stala tik njegove, je bila zagnjena, na njej pa je ležala njegova včerajšnja obleka vsa v neredu. A žene nikjer, kaj je to?

Pričel je razmišljati, kaj se je zgodilo.

In polagoma so se mu obnavljale prigodbe včerajšnjega dneva, izprva nejasno in nedoločno, a polagoma so se strnile v grozno sliko.

Čebulica se je čudil sam sebi, kako se je mogel tako izpozabiti. Zaskrbelo ga je, kje je sedaj ona in kaj vendar dela. Gotovo je huda?

»Pa vendar, za vraga,« je razmišljal dalje, »kako je to, da se me je bala? Tega pa še ne!«

Bolj ko je premišljal Čebulica dogodek izza včerajšnjega dne, bolj ga je tiščalo okrog srca. Zavedal se je, da je storil svoji ženi grozno krivico prav po nepotrebnem, da jo je razžalil kar najmočneje, a brez vzroka in povoda. Spoznal je dodobra, da ji je dolžan le neprestano hvaležnost za vse dobre, kolikor jih je že užil ob njeni strani.

In mehka, dobra duša gospoda davkarja Čebulice se je pogreznila v melanholijo.

Ugibal je, kako bi najhitreje popravil nepremišljeno ji storjeno krivico, kako bi je prosil odpuščanja in se spravil ter spoprijaznil z njo.

Ko ga je pa srce zbolelo tako močno, da ni mogel več strpeti, je glasno zaklical: »Roza!«

Nič odzival!

Čebulici je postajalo vedno tesneje. Zaklical je drugič glasneje. Še vedno nič!

Grozni molk ga je še bolj poparil. Prepričan je bil, da ga ona čuje, a da se mu nalašč noče odzvati, in prav ujezila ga je iznova njena trma. »Dovolj sem se ponižal« — se je tolažil v mislih — »poklekaval pa le ne bom pred njo. Če je huda, pa naj bo huda!«

Vstal je naglo iz postelje in šel sam do omare po slabejšo vsakdanjo obleko. Napravil se je naglo, ker je bilo že precej pozno; ko pa je oblečen stopil v prvo sobo, ga je ondi že čakala kava, a Roze ni bilo nikjer.

»Tako, tako je! Torej skriva se mi, umiče se mi izpred oči; beži pred menoj, ogiblje se me!«

Nejevoljno je mrmral in vendar popil pripravljeno kavo, potem pa se napotil naglo v pisarnico. Ko pa je šel po veži, je skrbno pogledkoval skozi napol odprta vrata v kuhinjo, da bi ujel kak, čeprav neprijazen pogled od svoje ženice, a ta je kazala hrbet proti vratom.

V pisarnici je bil prav slabe volje, in praktikant ga je parkrat grdo, grdo zaklel. Tudi par kmetov je prilično obdelal, ko so mu ponesnažili tla pred njegovo mizo.

Delati ni mogel nič; vedno je gledal skozi okno doli na zeleni vrt in koval načrte, kako bi se zopet prikupil svoji ženi in jo pripravil do tega, da mu ne bi nikdar očitala njegovega početja.

Dobre misli in šepavi konji pa hodijo zelo počasi. In tako gospod Čebulica niti ves dopoldan ni mogel dobiti take misli v glavo,

da bi bil z njo lahko zadovoljen in bi mogel na kak lep način stopiti pred Rozo ter doseči povoljen uspeh.

Nič, kar nič!

Opoldne pa ja stopal iz pisarnice slabovoljen, pust in čemeran, baš tak, kakršen je bil davi.

Doma ga je čakalo kosilo že pripravljeno, a Roze ves čas ni bilo nič v sobo, dasi sta vedno skupaj obedovala.

»Če je taka, pa naj bo; prosil je pa ne bom več!«

A čimbolj se je davkar Čebulica izkušal z jeznim mrmranjem delati ravnodušnega in nebrižnega, toliko huje ga je nekaj zajedalo tam pri srcu.

In jesti ni mogel prav nič.

Silil se je razmisliti s kako drugo stvarjo, a vedno so mu uha-jale misli k njegovi Rozi.

Po kosilu je hodil po sobi iz kota v kot ter čakal, kdaj pride ona ali kdo drugi po posodje na mizi, s pol govorjenimi, pol mišljenimi monologi pa je dajal duška svojim bridkim čutom:

»Ženska je vrag, da ne rečem kaj hujšega! To je že stara, dognana in povsod znana resnica. Zato ne smeš dražiti vraga, pustiti ga moraš v miru kakor sršenovo gnezdo. In kaj je bilo tega treba sinoči? Ali nisem mogel molčati in se ji lepo vdati, pa bi bilo vse v redu in miru in prijaznosti! Saj je bila vendar njena dolžnost, da je prišla pome. Vrhutega je storila to še iz same dobrote, ljubezni in velikanske skrbnosti do mene. Hvaležen bi ji moral biti, ne pa tako grdo ravnati z njo. Oh, oh, koliko let je bil mir in red, sedaj pa kar izlepa taka zmešnjava.« —

Čebulica je do dveh tako razmišljal in se kesal, in če bi bila takrat prišla Roza v sobo, na kolenih bi je bil prosil odpuščanja in in ji obljubil pokornost.

Ob dveh pa je moral oditi v pisarnico z bridko zavestjo, da ni Roze še videl v obraz od onega nesrečnega trenutka, ko jo je bil porinil iz spalnice.

V veži se je ozrl v kuhinjo, in globoko je vzdihnil, ko je videl, da so vrata zaprta.

Rozi pa spor z možem ni provzročal toliko bridkosti, kakor je menil naivni Čebulica. Najhuje ji je delo to, da je morala ona odjenjati in se mu takorekoč dvakrat umekniti. In ker jo je to bolelo, zato se mu je hotela maščevati in dobiti za vselej zadostila.

Svojega zakonca je poznala tako dobro, kakor si tega nikdar ni mogel misliti ne posebno nadarjeni Čebulica; saj je tudi v bistro-

umnosti kakor še v marsikateri drugi lastnosti daleč, daleč nadkri-ljevala svojega moža. Njej je bilo dobro znano, kako je sedaj njemu žal radi včerajšnjega 'dogodka; tudi je davi slišala njegovo klicanje, a se mu ni hotela odzvati, hoteč ga popolnoma omehčati in udelati ter tako ponižati, da mu ne bi nikdar več niti na kraj misli prišlo kaj podobnega kakor sinoči.

Ob petih popoldne je prišel davkar takisto slabe volje iz pi-sarnice domov, a Roza je zopet tičala v kuhinji, v kuhinjo pa niti tedaj ni smel gospod Čebulica, kadar sta si bila dobra.

Hodil je torej z glasnimi koraki po sobi, da bi jo na kak način privabil k sebi, vse drugo bi potem že kako napravil.

Hipno se je bil nečesa domislil. V sobi namreč gospod Čebulica nikdar ni smel kaditi tobaka, ker je dim preveč smrdel davkarici. Kadar je torej hotel uživati to žlahtno zelišče, je moral v veži ali pa pred hišo pušiti. In da bi ji danes dokazal, kako zelo spoštuje to njeno naredbo tudi tedaj, kadar sta sprta, si je nažgal pipo, šel pred stanovanje in se izprehajal gori in doli po peščenem potu. Tu ga je lahko videla davkarica.

Ko je bil dodobra uverjen, da ga je zapazila ona, kako kadi tam zunaj po stari, lepi navadi, ter ni bil še niti pol pipe požgal tobaka — kaj bi se silil, saj mu ni prav nič dišalo — je ugasil in stopil zopet v sobo, meneč, da sedaj Roza gotovo pride za njim, čeprav za nekaj časa še z neprijaznim obrazom.

A hudo se je bil varal. Ni je bilo, pa je ni bilo.

»Če je pa taka, pa naj bo; bom pa še jaz po svoje delal,« si je mislil Čebulica in se napotil v gostilnico »Pri trti«.

Uverjen je bil, da dobi tam večjo družbo, v kateri se gotovo razvedri. Pričakoval je, da bodo večinoma vsi sinočnji tovariši zbrani na vrtu, zato se je namenil naravnost tja. Da pa ne bi te nenavadne njegove hoje v gostilnico videli vsi tržani in ne delali zlobnih opomb, zato je šel zadaj za hišami po vrteh.

Ko je bil že blizu gostilnice, je začul od ondi hreščeči, hripavi glas sinočnjega predsednika, čigar pripovedovanje je spremljal gro-zovit smeh vseh navzočnih gostov.

Čebulica pa ni bil vaje velike družbe, zato je storil prav počasi par korakov, da bi preje ogledal vse in slišal pogovor ter tako spo-znal, kdaj je čas pristopiti. Na sosedovem vrtu pa je postal pod kozolcem in posluhnil.

In stal je ondi in poslušal ter rdel in blede v lica.

Čul je, kako so obdelavali njega, kako grdili njegovo Rozo. Sedaj so smešili njo, potem zopet njega. Vsak je imel nekaj povedati, vsi pa so se grozovito smejali, da je smeh odmeval po vsem trgu.

Gospodu davkarju Čebulici se je pričelo vrteti pred očmi, in kolena so se mu šibila, ko je slišal tako roganje o sebi in svoji ženi.

»To so ljudje, to so prijatelji!« je zajavkal Čebulica sam sebi in se napotil domov, med potom pa vedno mrmral: »In radi takih ljudi sem se zameril njej, svoji Rozi, ki ji ni para na svetu.«

Stopal je domov počasi in zamišljen, kakor bi ga težilo nezno breme. Srce mu je silno utripalo.

Čutil se je tako nesrečnega, zapuščenega, osamljenega. Nima duše, ki bi ji potožil svojo bol in nesrečo, ki bi ga izkušala tešiti in tolažiti. Neizrečeno milo se mu je storilo, da nima nič otrok; po njih bi se sedaj lahko nekako približal svoji ženi. Kdo mara zanj? Ti, ki so mu kazali prijateljstvo, bi ga radi imeli za zabavo, za posmeh, a kaj jih briga drugo. Edino bitje pa, ki mu je resnično vdano, ki z njim deli dobrote in zlobe življenja, je ona, Roza, njegova žena, z njo pa je ravnal tako grdo, tako nečloveško!

Prišel je bil do doma ves pobit in potrtn, ne da bi se bil kaj pomišljal, je stopil v kuhinjo.

Ona je imela opravka pri ognjišču.

»Rozi, Rozika, veš, nikar mi ne zameri . . . oh saj vem, da si huda, ampak jaz sem bil pijan, in jako mi je žal« . . .

Obstal je pri vratih kakor kak desetleten paglavec, vrtel sramežljivo v roki klobuk in gledal v tla. Glas mu je bil mil in proseč kakor dvajsetletnega zaljubljenca, pri srcu pa je čutil bolečine, kakršnih ni niti Marija trpela pod križem.

Roza je bila že pripravila za ta slučaj tehten govorček, a nikakor se ji ni mogel izmekniti z jezika. Nenavadni, poniževalni nastop krotkega možička jo je bil tako ganil, da so ji prilezle solze v oči.

»Prosim te, Rozika! Res te lepo prosim — kaj ne slišiš?«

Čebulica je pričel vnovič prositi, ko je ona le molčala, in glas se mu je nekoliko tresel. Nikdar še ni pričakoval gospod davkar nobene stvari nestrpneje nego sedaj odgovora svoje ljube žene.

Roza se je obrnila proti njemu in ga slovesno vprašala:

»Če ne boš več tak?«

Tedaj pa je priskočil ves srečen gospod davkar Čebulica, stisnil ženi roko ter drobil venomer:

»Nikdar več, nikdar več« . . .

In gospod davkar je držal svojo obljubo.

„Erotika“ pa „Čaša opojnosti“.

Pismo iz Ljubljane. Piše A. Aškerc.

islana gospodična!

Torej dve najnovejši knjigi slovenskih poezij sta nama dali povod, da sva pretrgala molčanje izza minolega decembra lanskega leta.

Pišete mi, da Vas je letošnja Velika noč jako prijetno iznenadila, ker Vam je bila poslala iz Ljubljane dve pisanki: Cankarjevo »Erotiko« in pa Zupančičevo »Čašo opojnosti«. Pravite, da ste že parkrat prečitali obe knjigi, da ste slišali nekaj sodb svojih sosedov ter tudi čitali nekaj feljtonov v naših časnikih o Cankarju in Zupančiču; zvedeli ste tudi, da je bila »Erotika« že v par dneh popolnoma — razprodana. In sedaj se obračate še name in me prosite, naj Vam pišem, kako sodim jaz o teh dveh knjigah, in kako sodijo o njih tukajšnji literarni krogi.

Ali pa veste, gospodična, da ni tako lahko odgovoriti na Vaše vprašanje, kakor si morda mislite?

No, vendar hočem ustreči želji Vaši. Prosim Vas pa kar od kraja, da mojega pisma ne smatrajte morda za kako obširno razpravo. Bog začuvaj! Pedantovska učenost pa svobodna vila poezija! Ti dve si nista sestri. Pošiljam Vam samo nekaj misli o teh dveh poetičnih zbornikih, pošiljam nekaj vtiskov, ki sem jih dobil, čitajte te verze. Tudi obširno ni moje pismo. Zakaj, dasi sta oba pesnika nenavadno nadarjena moža, vendar sta še jako mlada; te poezije njune, povite v dva krasna šopka, ki opajajo našo dušo s tako pristnim naravnim vonjem ter razveseljujejo naše oči s takimi bleščečimi in pisanimi barvami, so prva žetev s plodovitih gredic naših dveh poetov. Književnost naša pričakuje od Zupančiča in od Cankarja, da ji podarita še lepših šopkov, katerih posamezne cvetlice bodo še bujnejše razvite, ki bodo imele še sitejše barve in bodo še omamljiveje dišale. In takrat se bode pač pisalo obširneje o obeh pisateljih.

* * *

Zupančič in Cankar sta pretežno lirika; in kakor je drugi krstil svojo zbirko na ime »Erotika«, tako bi bil lahko storil tudi prvi: »Eros« je poglavitni motiv obema. Takisto bi bil pa tudi Cankar svoji knjigi lahko dal ime »Čaša opojnosti«.

Lirika, poezija!

Pristna poezija, izvirajoča iz tajinstvenih globin človeškega bistva in noseča na sebi pečat genialne izvirnosti, se spozna na prvi mah od ponarejene, posnete in pogrete. Kaj je tisto, kar nas tako ogreva, očaruje, navdušuje, ko čitamo pristno poezijo, pravo umetnost, to se pravzaprav niti definirati ali analizirati ne da. Utrgajte bujno razvito vrtnico, ki cvete na Vaši gredi! Poskusite analizirati tisti vonj, tisti specifični rožni duh, ki puhti iz čašice, iz peres — ni mogoče! Poskusite analizirati barvo njenih peres. Morebiti se ta barva natanko niti določiti ne da. Vi samo čutite, da je roža živa organska stvar, ne umetno narejena. Iz tega njenega življenja izvira ves njen čar, čeprav si ga ne morete razlagati. Botaniška teorija tu ne zadošča.

Tako je s pristno umetnostjo, s poezijo.

Pristna, resnična poezija se razlikuje od nepristne, prisiljene, rutinirane, ponarejene in v slabem pomenu »umetne« po priliki tako, kakor se razlikuje živa roža, ki je zrasla po volji stvarnikovi, od cvetlice, ki jo je naredila iz papirja na svoji mizi cvetličarka.

Pristna poezija se razlikuje od nepristne, kakor se razlikuje vino, iztisnjeno iz sočnega grozdja, od »vina«, ki ga je naredil Jud v svoji kleti . . .

Cankar in Zupančič sta torej pred vsem lirika, in lahko še dostavimo: erotična lirika. Lirska pesem je, kakor veste, najneposrednejši izraz človeškega srca, to je, človeškega čustvovanja, duševnega razpoloženja. Pravi lirik razodeva v svoji pesmi svojo notranjost, v svojo pesem prenaša trepetanje svojih duševnih strun; mi vidimo kakor v zrcalu njegovo individualnost. Čitaje globoko občuteno, toplo, pristno liriko, čutimo, ako imamo sami kaj srca, skoro isto, kar je čutil pesnik sam, ko je takorekoč »fonografoval« z besedami svoje občutje. V pesništvu, zlasti pa v lirskem pesništvu govori naše čustvo. Predmet pesništvu je ves svet, v kolikor vpliva na naše čustvovanje, četudi se godi to po poti našega razuma.

Naravno je, da jezik poezije ne more in ne sme biti vsakdanji. Nenavadnemu razpoloženju duha odgovarjaj tudi primeren jezik, ad-ekvatna dikcija. Tisto pravo poetično občutje navdihuje poeta samo in mu narekuje, kako naj govori in pesni. To velja zlasti o lirski dikciji. Dikcija sama pa se zopet izliva v neko značilno valovanje, ki mu pravimo ritem.

Če ima že navadni človeški govor neki ritem, koliko bolj ga imej šele oduševljena pesem, bodisi že kakršnekoli vsebine, tendence ali smeri.

Poetična beseda, izlita v verze, si je ustvarila sama svojo vnanjo obliko s strofami, asonancami, aliteracijami, stiki. Ako je pravi poet pisal v takih, rekel bi, tradicionalnih oblikah, je čitatelj videl vselej na prvi mah le poezijo, duh, pozneje je šele zapazil, da je to pesnjenje vrito v neke določene forme. Drugačna pa je bila stvar, kadar se je posluževal takih pedantovskih poetičnih oblik kak poetaster. Takrat je postala oblika glavna stvar; ideja, pravi poetični moment, tisto nedoločljivo, »imponderabile«, ki je znak pristne umetnosti . . . vse to pa je v samih formalnostih izginjalo, ker vsega tega niti bilo ni.

Zato je nastala zlasti v novejšem času huda opozicija proti tradicionalnim pesniškim oblikam, proti pedantovskemu formalizmu, proti običajnim strofam, proti stiku in drugim takim akcidentalnim pripomočkom vezane besede.

Tradicionalne pesniške oblike so prezirali sicer že davno vsi pravi pesniki ter si ustvarjali svoje oblike po svojem okusu, baš takšne, ki so ustrezale njih individualnim pesniškim mislim; toda pravo revolucijo so glede teh oblik provzročili najbolj takozvani dekadentje, impresionisti in drugi taki antiformalisti.

V tej opoziciji tiči, kakor sem rekel, zdravo jedro. Saj vidimo, da je tudi v upodablajočih umetnostih nastal nekak razkol. Tisti umetniki, slikarji in kiparji, ki prisegajo na princip individualizma, ki naglašajo pametno načelo, da mora moderni človek imeti svojo umetnost, da slikar in kipar ustvarjata iz svoje dobe, ne pa da bi se vedno in vedno naslanjala le na stare vzore: tisti umetniki so učinili takozvano secesijo, ki je dobila v razvoju današnje umetnosti epohalen pomen.

To je nekaka sveža sapa, ki piše in brije preko današnjega umetniškega polja! To je nekak nov »Sturm und Drang«. Kaj hočemo! Naziranje o svetu se je vsled velikanskega napredka eksaktnih znanosti, vsled napredka moderne tehnike in raznih iznajdb v tem stoletju skoraj docela izpremenilo in preobrazilo. To novo naziranje o svetu je vplivalo tudi na gospodarski in socialni razvoj, na ves sestav človeške družbe. Kako bi mogla pri tem občem presnavljanju umetnost, ki je v taki tesni, četudi ne vsakomur vidni zvezi z vsem človeškim življenjem, ostati nedotaknjena? Filozof Nietzsche zahteva kategorično, da naj se »preoceni« vse vrednote — »Umwertung aller Werte« —. Moderni človek naj se vpraša, živi li s svojim pravim življenjem, ima li svojo umetnost, ima li svoje misli, svojo vero, svojo filozofijo, svojo poezijo?

Ostanimo samo pri svojem predmetu, pri poeziji!

V tem prevratu proti formalizmu so šli in gredo še nekateri poetje predaleč, streljajo preko cilja. Pri takih prevratih je bilo še vsekdar tako. Ta preobrat in prevrat je podnetil v raznih časopisih obširne polemike, kontroverze in razprave. Kdor je zadnja leta čital n. pr. revije: »Zeit«, »Wage«, »Našo dobo«, »Rusko misel«, »Prosvjeto«, »Wiener Rundschau«, »Vienac«, »Kunstwart«, »Neue Zeit«, naš »Zvon« i. dr., je naletel lahko vsak čas na vprašanja, tičoča se reform dosedanje pesniške tehnike. Bili so se često srditi in duhoviti boji, v katerih se je prelilo mnogo — črnila. Jako zanimiva je bila n. pr. kontroverza v dunajski »Zeit« med pesnikom Schlafom in pa med kritikom Levetzovim . . .

In kaj je facit vseh teh polemik? To, kar je često pri takih prepirih: resnica je nekako na-sredi med obema sovražnima taboroma!

Stara pesniška tehnika se je razvila naravno. Nepesniki pa so zunanje oblike smatrali za bistveni znak poezije. Poetastrom je formalizem še vselej ubil poezijo. Vsak pravi pesnik pa si ustvari sam svojo obliko.

Poetična ideja se spočne že v neki določeni jezični, verzni in ritmični obliki. »Es ist der Geist, der sich die Form schafft.«

»Stalne« oblike — soneti, tercine, gazele, rondeli, trioleti, ali kakor se že vse imenujejo — pravzaprav niso stalne, ne absolutne. Stik, asonanca, aliteracija, določeno število verzov v eni strofi . . . vse to ni neobhodno potrebno. Absolutno potreben pa je ritem, ki se vanj besede oduševljenega pesnika izlijejo same od sebe. Brez ritma ni pesmi, ne pesniške dikcije! Dolgost verzov pa si pesnik urejaj sam po svoji volji, takisto število verzov v eni strofi. Sploh imej pravi umetnik-pesnik idejo in obliko popolnoma v svoji oblasti! Ne oziraj se na nikake tradicije, če se nočeš; ne priznavaj v obliki nikakih avtoritet! Ne polagaj nežne poetične misli nikdar na Prokrustovo postelj!

Teh načel se je držal v novejšem času tudi »Zvon«. Zato je na eni plati načeloma preziral vsakršen pedantovski tradicionalni formalizem, na drugi plati pa je bil naš list nasprotnik metrične in ritmične anarhije, t. j. ni odobral tiste smeri, ki piše verze s prozaičnim ritmom. Nekak ritem mora biti v vsaki pravi pesmi razviden in dosledno izveden.¹⁾ Kdor noče pisati takih verzov, naj

¹⁾ Izmed mnogih razprav Levetzova, Servaesa, Schlafu in drugih v »Zeit« in v »Wage« naj omenim tukaj samo ene iz nekega jako svobodomiselnega časopisa, ki ga imam ravno pri rokah. Stuttgartska »Neue Zeit« z dne 30. julija

piše svoje misli tako, kakor se piše nevezana beseda sploh: članki, povesti, novele . . .

m. l. je prinesla članek »Eine Umwälzung der Lyrik?«. Ta članek je zelo zanimiv, ker se popolnoma strinja z našimi nazori, izrečenimi v »Ljublj. Zvonu« 1898. l., št. 7. v »listnici«. Nekaj stavkov je skoro dosledno enakih nekaterim stavkom naše »listnice«. Naj prijavimo čitateljem najvažnejše dele tega članka! Kritik H. Ströbel piše med drugim:

»Nach Storm ist Rhythmus und Klangfarbe des Verses ein Mittel, die Stimmung zu reproduzieren, ihr einen präzisen, adäquaten Ausdruck zu verleihen. Nur dann, wenn ich die Stimmung, aus der ein Poem geboren wird, in die genau entsprechende Form giesse, vermag ich auch eine meiner Stimmung ähnliche, resp. gleiche Stimmung bei dem Leser hervorzurufen.

Dass man überhaupt auf den Gedanken kommen kann, auf Reim und Rhythmus und das kunstvoll geprägte Wort zu verzichten, erklärt sich aus der Sucht nach Befreiung von der Schablone und der Konvention, nach echter, reiner, individueller Stimmungspoesie. Wenn man dabei nur das Kind nicht mit dem Bade ausschütten wollte!

Es ist ja unverkennbar, der Reim und der Rhythmus werden von dem Poeten oft als unbequeme Fesseln empfunden. Manch Einer klagt, dass der Gedanke, das Bild sich oft nach dem Reime richte, statt umgekehrt der Reim nach dem Gedanken. Und doch liegt in dem Goetheschen Worte, dass sich gerade in der Beschränkung der Meister zeige, eine tiefe Wahrheit. Reim und Rhythmus bewahren vor zerfliessender Breite, sie zwingen zur Konzentration und erhöhen dadurch die Wirkung des Wortes. Und wenn man darüber klagt, dass Reim und Rhythmus die »natürliche« Wortfolge und Satzkonstruktion verändern, so vergisst man, dass auch schon der Affekt dieselbe Wirkung hat. Poetische und pathetische Prosa wird unwillkürlich und ganz »natürlich« rhythmisch, wodurch doch hinlänglich bewiesen ist, dass der Rhythmus nichts Künsteltes und willkürlich Erfundenes ist, sondern lediglich der Ausfluss des Bemühens, einer Stimmung, sei es Träumerei, Vision oder Leidenschaft, den entsprechenden Ausdruck zu geben. Dass es rhythmische Formen giebt, die nur der einen Sprache entsprechen und die deshalb, auf eine andere Sprache übertragen, dieser Gewalt anthon, ist ganz selbstverständlich. In der Feindschaft gegen Vers und Reim liegt deshalb ein gesunder Kern, die Reaktion gegen pedantischen Formenzwang und ästhetische Schulfuchseriei.

Wir sagten das bereits einmal an einer anderen Stelle in dieser Zeitschrift, dass das Kennzeichen des echten Lyrikers die Originalität ist. Die Originalitätshascherei ist deshalb aber noch lange kein lyrischer Befähigungsnachweis. Denn wenn sie — skrajnji dekadentje — auf Reim, Rhythmus und das bezeichnende Wort verzichten, was bleibt dann von ihrer neuen Lyrik noch übrig, als die nackte, triviale Prosa?!

Sehr möglich freilich, dass diese »neue Lyrik« zahlreiche Anhänger findet. Wer Verse und Reime dreheln wollte, der müsste doch immerhin Sinn für Rhythmus und einen relativ reichen Wortschatz besitzen; das ist jetzt ein »überwundener Standpunkt«! Je weniger Worte, je mehr Gedankenstriche, desto »moderner« ist diese Poesie, die das unbequeme Geschäft des Dichtens völlig auf den Leser abwälzt.

Teh momentov se mi je potrebno zdelo dotekniti se, preden preidem k poezijam pesnikov Cankarja in Zupančiča, ki se rada prištevata »dekadentom«.

Moderna poezija, zlasti lirika, pa se je preosnovala nekoliko tudi v dikciji, v poetičnem jeziku, v izražanju občutja. V tem oziru ima dekadenca res nemalih zaslug. Kako pa so nekateri moderni pesniki, posnemaje dekadentno dikcijo, zašli v karikature, ste že tudi slišali.¹⁾ — Sedaj pa vzemimo v roke najprej Cankarjevo »Erotiko«!

I.

Cankarjeva lirika je pristno vino. Ako čitate njegove verze, ⁴⁻⁵ čutite, da tu ni nič ponarejenega, nič maniriranega, nič »pričutenega«. Vse je priteklo iz njegove duše kakor studenec izpod skale. Kar nam poje in pesni, je občutil sam; takšen vtisk delajo na nas njegove strofe. Tudi kadar nam kaj pripoveduje, kadar brenka na epske strune, je Cankar lirik. Popolnoma »objektiven«, miren epik on niti ne zna biti — česar mu ne prištevamo v greh. Vsi trije lirske cikli: »Helena«, »Iz lepih časov« in »Dunajski večeri« potrjujejo to, kar sem rekel. Slovenska literatura nima preveč tako toplih, pristnih

¹⁾ Dekadentje se trudijo na vso moč, kako bi čim preganatneje izrazili duševno razpoloženje. V dosego tega namena jim rabijo med drugimi pripomočki n. pr. tudi značilne prispodobе iz mistike, iz katoliške liturgije; takisto upotrebljajo kaj značilne adjektive.

Kdor je pravi poet, ki rabi take prispodobе in adjektive s svojo izvirno, samotvorno pesniško močjo, takemu se vse posreči. Toda posnemači zaidejo naravnost v komizem, v nerazumljive abstraktnosti in smešne karikature. Kdor pa čita verze takega psevdo-dekadenta, ne ve, ali se dotičnemu »pesniku« sanja, ali je mesečen, ali kaj počenja. Včasih ni moč ničesar razumeti. Najsrajnejši dekadentje-impresionisti »opevajo« tako naivne vnanje vtiske v tako primitivnih oblikah, da je škoda črniti in papirja. Nemški kritik Levetzov je letos v dunajski »Zeitu« dobro označil te poetične igrače v svoji polemiki s pesnikom Holzem.

Kakor v poeziji, tako so pa tudi v prozi zašli nekateri »moderni« dekadentje v najlepše — karikature. Nekaterim takim novelistom-impresionistom je ideal nekaka telegramska dikcija s somnambulno meglenostjo, prepleteno s številnimi »pomišljaji«. Zašli so tako daleč, da so se te vrste »literature« polotili že humoristični listi, n. pr. »Fliegende Blätter« in celo »Jugend«. — Take so skrajnosti. Pravi dekadentje, ki pa si niso izbrali prikladnega imena, pa so genialni reformatorji v moderni literaturi. Taki so Verlaine, Dehmel, Liliencron, nekateri češki dekadentje . . .

Najboljše pa je, da opuščamo vsako klasifikacijo in vsako nomenklaturu. Kar je pristna poezija, to ugaja vsakemu človeku, ki ima zdrav, normalen okus, pa naj se prišteva avtor tej ali oni struji, kaj to nam mar!

razodeti čutečega srca, kakor so lirske verzi teh treh naštetih ciklov. Čitajte te stvari, čutimo bitje srca, čutimo utripanje nervoznih žil. To trepetanje je sedaj nežno, sentimentalno, sedaj narašča v strastno hrepenenje, dokler ne najde finala v orgiastičnem erotičnem deliriju.

Takšen je Cankar.

V liriki je čist subjektivist, egoist. Misli samo nase in na svojo ljubezen. Ta mu napolnjuje vse njegovo bitje. V njej živi in diha; on je suženj te strasti; ta strast je edini motiv njegovi liri.

Erotika!

Moj Bog, kaj je mlademu človeku bližje nego to čuvstvo, to nagnjenje, ta strast?

Mlad pesnik, ki ne bi zapel nobene erotične pesmi, bi bil tak čudak, da bi ga bilo treba voziti po svetu ter kazati radovednim ljudem za primerno vstopnino! Saj je bil sam modri Salomon zapel svojo »visoko pesem« o — ljubezni, ki je sčasoma dobila seveda alegorski pomen . . .

Erotika pa je za pesnika ravno zato, ker mu ta motiv leži v krvi, jako delikaten predmet. Kolikrat se je že opevala ljubezen v vseh jezikih sveta, odkar sploh človek poje lirske pesmi. Ali je mogoče še kaj novega, izvirnega »povedati« o tem predmetu?

Mogoče je, mogoče. Pa za to treba ostro občrtane individualnosti, krepke, izvirne nature, da nam ta večni tema opeva od svoje originalne strani. Kar pa v tem genru ni originalno, zapade brez pardona banalnosti. Takih vsakdanjih, neslanih erotičnih »pesmic« producirajo poetastri dan na dan na cente!

Cankarjeva erotika ni banalna, kolikor smem jaz soditi, in kakor ste opazili tudi že Vi, gospodična.

Kakor sem že omenil, je v liriki glavna stvar »kako«. Ko bi tudi kakemu čitatelju erotični motiv sam na sebi ne bil simpatičen — in takih čitateljev zlasti med Slovenci ni malo — vendar mora vsakdo reči, da Cankar zna povedati, lepo povedati, kar čuti sam; on zna svoje občutje izraziti z besedami tako, da čutimo z njim. In to je pravi kriterij dobre lirike.

Ali naj Vam navedem zgledov iz njegove knjige? Moral bi prepisati po cele strani. Čitajte n. pr. strani: 18. in 19., 27., 28., 29., 35., 37., 38., 45., 49.¹⁾ . . .

¹⁾ Nekateri ljudje še dandanes ne znajo čitati zbornikov poezij. Čitajo namreč kar nepretrgoma po vrsti od prve strani do zadnje. Ker so samostalne posamezne pesmi umotvorili zase, bi morali take stvari čitati tudi v večjih odmorih, ne pa vse na »en dušek« . . .

Nekak poseben genre so »Dunajski večeri«. To so nekake lirske romance, lirske slike iz razkošnega velikomestnega življenja. V njih bije prava pesniška moč, vroča strast.

Ker pa mi pišete, da Vam je, ko ste čitali ta ciklus, šinila dostikrat »rdečica v obraz«, naj Vam samo s par besedami pojasnim te stvari.

Cankar izraža tukaj deloma nežno, mestoma tudi precej naturalistično-pikantno občutke, ki mu jih je rodilo velikomestno ozračje, velikomestni (dunajski) milieu, kjer vladajo v občevanju obeh spolov, kakor znano, silo elastični in liberalni nazori. Cankarjeva duša je v teh slučajih samo nežno občutljiv fotografski in fonografski aparat, ki nam kaže življenje takšno, kakršno je tam že našel. Realistično-naturalistične slike torej v genru Zolovem ali Maupassantovem. V takem velikomestnem ozračju je zlasti ženska krepost v neprestani opasnosti. Greh slavi tod svoje orgije takorekoč pred očmi cele javnosti. Socialne rane zevajo v tej družbi, ki si jih nihče zdraviti ne upa, ker so morda neozdravne — kali? Te rane je imela na svojem telesu tako predkrščanska (paganska), eminentno krščanska, pod popolnim vplivom cerkve živeča srednjevečna, kakor današnja moderna družba. Homines sumus. A kjer živi po več stotisoč ljudi skupaj na razmeroma majhnem prostoru, kjer morajo ti ljudje dan na dan priti drug z drugim v dotiko: ondi je življenje jako »pisano«, nasičeno z elektriko najbolj vročih strasti. V velikem mestu polje življenje drugače, bujneje in svobodneje nego v kaki preprosti hribovski vasi . . .

V »Dunajskih večerih« je Cankar fotografiral velikomestno ozračje zlasti z ozirom na trpečo žensko. Z umetniškega stališča mora vsakdo priznati, da so te slike izvrstno pogojene. Kjer slika greh, nemoralnost, ne pravi nikjer, da odobrava to življenje. On samo riše po naravi. Nemoralnosti Cankar torej tukaj ne uči in je ne proslavlja.

Kako polna kontrastov je n. pr. slika na strani 59! Kakor jaz umevam to pesem, Cankar med vrstami iz srca pomiluje ubogo žensko bitje, ki je padlo kot žrtva človeške družbe . . .

»In trpljenje, brezupa zaduhla noč
iz uvelega diha života . . .
Tvoje duše temna tragedija . . .«

Toda to nesrečno bitje se niti ne zaveđa (več) svojega žalostnega položaja! Pesnikovega modrovanja ne razume ali ga noče razumeti . . . Pravi mu v svoji naivnosti (ali pokvarjenosti?) tako:

»Kaj ti pride na misel — ne bleedi tako!
 Za trenotek obrni se malo v stran
 pa naroči mi čašo kave!«

Kak kontrast!

Zakaj je Cankar uvrstil na strani 64. tisto črtico v nevezani besedi, to je njegova stvar. Boljše bi bilo, da bi je ne bil. —

Jaz torej čitam »Dunajske večere« z realističnega stališča. Pravi poet-umetnik išče povsod le človeka, analizuje in študira čuteče in trpeče človeško srce in poezijo njegovo. Tudi med grešniki išče le človeka, njegovega boljšega bitja, kolikor se ga vidi iz propada zmot. Tako je Dostojevski iskal med največjimi hudodelniki tistih isker, ki jih v teh bitjih niti pregreha ni mogla ugasiti . . . Tako razumevam vsaj jaz te »Dunajske večere«. Menda se ne motim . . . Čisto neomadeževana sicer muza pesnikova morda ni odšla iz tega soparnega ozračja, upam pa, da ga ne odobrava, ampak ga smatra samo za predmet svoji umetnosti. Kot človek čisla pravo etično načelo, kot pesnik pa nam kaže te slike, češ: »Tako je! Ako vam ni prav, pomagajte, zdravite, reformujte našo družbo, če morete! Jaz si umivam roke!« . . .

V »Dunajskih večerih« pa se je — to naj Vam še dostavim — Cankar približal za las tisti delikatni meji, katere resni erotični lirik ne sme prestopiti, ako hoče, da bode literatura prištevala njegove pesmi k resni umetnosti. Marsikak čitatelj, zlasti pa marsikaka čitateljica poreče morda že zdaj, da je Cankar v tem ciklu parkrat vsaj z eno nogo že prestopil tisto delikatno mejo. Finemu okusu se n. pr. adjektiv »pohoten« ponavlja že prevečkrat. A če bi tak sijajen lirski talent, kakršen je Cankar, hotel še dalje iti v tem genru, nego je že šel v »Dunajskih večerih«, bi nam bilo žal zanj . . .

* * *

Cankar je tudi epik. Ako se je komu njegova erotika zdela preopojna, ko pride do njegovih »romanc«, tukaj diha drugačen zrak. Tu ni vse erotika.

Čprav pa v tej knjigi epik Cankar vobče ne doseza lirika Cankarja, najdete med njegovimi romancami vendar par svetlih biserov. Taki biseri so: »Sulamit«, »Ob grobu tiranovem«, »Ungnadovi gostje«, »Intermezzo v nebesih«, posebno pa »Sultanove sandale«. Čitajte te stvari, čitajte jih po večkrat, in videli boste, kaka poezija je v teh romancah! Kako sanjava, prepojena z jutrovskim duhom je dražestna »Sulamit«!

»Ah, nagni k meni, Sulamit,
prebele prsi svoje! —
Pogine naj ves Izrael . . .
Ti si kraljestvo moje!«

V pesmi »Ob grobu tiranovem« čutimo tisto zgodovinsko Nemezis, ki stopa za petami vseh tiranov. Z ozirom na prizor, ki se vrši ob pogrebu, pa je to tudi dobra satira.

Ungnad, ki je tako pospeševal tisk prvih slovenskih knjig, je vreden spomenika v naši poeziji. Cankar mu je postavil lep spomenik.

»Intermezzo v nebesih« je fina, moderna stvar, na videz kratka in preprosta, pa polna duha. Najboljša izmed vseh romanc pa je duhovita in pereča satira »Sultanove sandale«. Bizantinizem je imenitno persifliran! Da je mogel povedati to, kar je hotel, je šel tukaj tudi Cankar v orient. To potovanje mu ni namen, ampak sredstvo za dosego namena. To bodi povedano tistim kritikom pri nas, ki so se začeli baje »dolgočasiti« ob orientalskih snoveh v naši najnovejši poeziji. Ko bi dotični možje nekoliko globlje pomislili, bi uvideli, da so v naši družbi vprašanja, problemi, ki kar izzivajo satiro, sarkazem in persiflažo. Te snovi pa so često tako delikatne, da jih z ozirom na filistrske nazore današnje družbe, z ozirom na pičlo našo politično svobodo in na jako tesnosrčni tiskovni zakon ni moči obravnavati in kritikovati z navadnim jezikom in v navadnem »civilnem« kostimu. Sapienti sat! A ko bi tisti nasprotniki orientalskih snovi dobro preudarili, kaj je satira, kaj alegorija, ko bi pomislili, da mora satirik svoje želo in svojo puščico zaviti in skriti v sto in sto zavojev, da mora iti često šele po dolgih ovinkih do svojega cilja, potratiti mnogo besed, preden izreče svojo pointo, preden izstreli puščico v »tarčo«: potem bi taki gospodje rajši molčali in se na tihem veselili, če je kak satirik dobro zadel, kamor je meril! Tako je . . .

Naštevši po svojem subjektivnem okusu najboljše Cankarjeve epske stvari, ne rečem, da so druge slabe. Lepa je »Noveleta«, krepka »Slavina«, v narodnem duhu južnoslovanskih pesmi je zložen »Kacijanar«, poetično je »Svatbeno potovanje«, duhovit je »Kongfuts«, čarovita je »Romantika« in nežna je bajka »Dve noči«. Tuintam pa je v teh le kosih Cankar nejasen. Namesto plastike vidimo lirsko sanjavost, in to ne pospešuje epskega razvoja. Čitatelj potem često ne ve, kaj hoče povedati epik; in to je hiba . . .

V romancih stopa Cankar iz sebe, iz svoje subjektivnosti med svet, kjer se pečajo ljudje še z drugačnimi problemi, nego je erotika. Pravi pesnik se mora zanimati za vse, kar se godi okoli njega; vsa

svetovna vprašanja: narodno, versko, filozofsko, zlasti pa socialno mu morajo biti pri srcu. Pravi pesnik bi moral gledati in motriti svet z višine svojega časa . . .

Cankar se nam kaže v svojih pesmih že precej zrelega. Njegovi nazori so se že precej konsolidirali. Njegova pesem je povsem resna. Sentimentalnosti in mladostne naivnosti ne najdete v njegovih pesmih — vsaj v celoti ne. V liriki pač tuintam luna sveti morda prevečkrat, no ta luna nas ne ženira preveč . . .

Ako pozorno čitate Cankarja, zapazite v njegovih stvareh še dva momenta, namreč blaziranost in nekaj patološkega. Oba momenta bi se dala razlagati morda iz pesnikovega življenja samega. Patološki moment stopa na dan zlasti v njegovih črticah in novelicah. Pričakujemo, da se sčasoma popolnoma iznebi te simpatije za bolehnost. Nekaterim dekadentom se dozdeva to stikanje za patološkimi prikaznimi in tisto ogledavanje »bolnih src« moderno; no trajno vrednost ima tudi v umetnosti le zdravje; normalno je vendarle zdravje.

Cankar je, naj mu očita kdo s kakršnega stališča koli razne hibe, v jedru svojem pravi, globokočuteč in duhovit pesnik, ki ima v sebi vse pogoje, da bode še lahko napredoval, se spopolnjeval in poglobljal. Kdor v tako mladih letih napiše že tako knjigo samoraslih, pristnih poezij, ta je pravi izviren talent, ki se mu ni bati za bodočnost! Vsak prijatelj našega leposlovja mora želeči, da bi g. Cankar dosegel v življenju skoraj kak stalen položaj, v katerem bi mogel brez skrbi za eksistenco posvečevati svoje svobodne ure literaturi.

II.

»Čaša opojnosti«!

Originalno zaglavje pesniškemu zborniku — kaj ne da? Veste, moderni poetje dajejo svojim duševnim otrokom radi nenavadna imena; in prav ravna jo! Kaj bi se vozili zmerom po izvoženih potih, kaj bi ponavljali in prepisavali stara, že obrabljena imena, ko pa si izmislimo lahko novih, še ne zaslišanih!

Izvirnemu blagu izvirna ^(aus dem Leben) izveska! Tako je prav. Kaj je izvirnost, individualnost, kaj pomenja rek: »Duo cum faciunt idem, non est idem«, spoznate prav lahko, če primerjate Cankarja z Zupančičem.

Tudi Zupančič je lirik, pred vsem erotičen lirik. Pa kolika razlika med obema! Ničesar nimata vzajemnega, občega med seboj! Melodije Zupančičeve so povsem drugačne; barva njegovih zvokov, tempo, vse je izvirno, »svoje«, no baš Zupančičevo.

To primerjanje se čitatelju vsiljuje samo od sebe, ker sta oba pesnika izdala svoji knjigi ob istem času in ker občujeta prijateljski med seboj. Pa pustimo sedaj vsako primerjanje. Oglejmo si Zupančiča samega, kakršen je!

* * *

Pisal sem Vam v uvodu teh vrst, da je lirskemu pesniku glavna stvar: izraziti svoje čustvovanje (občutje) na najneposrednejši način. Čim bolj se posreči liriku povedati z besedami, kaka čustva razburjajo ali božajo v konkretnem trenutku njegove srčne strune, v kakem razpoloženju se nahaja njegov duh, tem bolj je dosegel svoj namen, tem lažje nam sugeruje svoje čustvovanje, da čutimo z njim. In kako zna Zupančič izražati svoje občutje!

Odprite njegovo »Čašo opojnosti« kjerkoli, čitajte cikle: »Albertino«, »Zimske žarke«, »Steze brez cilja«, »Seguidille«, »Bolne rože«, »Jutro«, ali njegove »Romance« . . . povsod najdete dosti biseroev lirske poezije.

Iz Zupančičeve lirike diše neka mladostna svežost, tuintam naivnost; ton njegove poetične dikcije je navadno naroden, pristno slovenski; blaziranosti ni nikjer sledu; često se mu posreči humor; v sonetih pa je duhovit in moderen.

Zupančiču se pozna, da je izšel naravnost iz ljudstva, iz takega ljudstva, kjer se govori ono elastično slovensko narečje, ki se bliža polnoglasni in blagozvočni srbohrvaščini. Zato ima jezik tako v oblasti, da mu teče sam od sebe iz njegove narodne duše. Tu ni nič prisiljenega, nič preračunjenega, »priučenega«. Kakor virtuozu gosli, je Zupančiču pokoren jezični organ.

Belokranjski dialekt je eden najlepših in je soroden in po svoji lepoti enakovrsten notranjskemu, primorskemu ter vzhodoslovenskemu in gorenjesavinskemu narečju na Štajerskem. S tem pa ne rečem, da je »Čaša opojnosti« pisana v kakem podnarečju; pisana je v čisti pismeni slovenščini, samo da se ji pozna narodni ton . . .

Rekel sem, da umeje Zupančič često prekrasno izraziti svoje občutje; v tem oziru se prišteva našim najboljšim lirikom. V tem izražanju je vplivala na njega kakor na Cankarja takozvana dekadencia s svojimi dobrimi lastnostmi.

Zupančič izraža svoja čustva najrajši na moderen, »dekadenten« način.

Ali naj Vam citiram vse tiste pesmi, v katerih bije prava, topla lirska žila?

Čitajte n. pr. sonete na str. 14., 15. in 16., 22., 29., . . . potem pesmi na straneh: 17., 23., 27., 29., 30., 35., 42., 43., 44., 46., 47., 49., 50., 51., 52.—81.; dalje str. 89. in 90. . . . Da ocenite kakega umetnika, pesnika po pravici, sodite ga po njegovih najboljših umotvorih!

Ali pa ni taka ocena čisto subjektivna? Gotovo. Ker Vam ne maram vsiljevati svojega mnenja, rečem Vam samo, da se mi lirske pesmi na naštetih straneh dozdevajo najboljše in najlepše.

Kako originalen je sonet na strani 16.! Kako pristrčno izraža Zupančič tisti trenotek, ko mu je padel v dušo prvi žar ljubezni, čiste mladostne, idealne! Berite o tem na strani 23.! Kako nežen je »Večer« na strani 35.! Kak biser je silhueta »Nedolžnost«! (str. 43.) Kaka globoka ideja leži v tej mali stvari!

»Nedolžnost kakor pajčolan
dekličje lice krije ti;
kot zvezdi dve izza megle
očesci tvoji sijeti.

Po trgu greš . . . In častniki
po trgu promenirajo,
s pogledi poželjivimi
za tabo se ozirajo . . .

A jaz bežim izmed ljudi . . .
in mislim misli žalostne . . .

Glej, tukaj, tamkaj zvezdica
z višine jasne vrne se;
in ktera pade, več nikdar,
nikdar nazaj ne vrne se . . .

Ali čutite, kako nežna narodna stvar je »Pesem« na strani 46.? V genru Cankarjevih »Dunajskih večerov« je zložena »Rendez-vous« (str. 47.) — kako poredna stvar stoji na strani 49.!

»Moj ljubica Julijana — ej!
ona ima črne oči;
in na dnu teh oči, teh črnih oči
tristo hudičkov spi!
Pomislite, bratci, to šala ni:
Na dnu teh oči
tristo hudičkov spi!« . . .

Kako dražestna je »Gini« (str. 89.), ki je solncu ukradla žarek, a pesnik je našel tisti žarek potem na dnu duše Ginine; zagledal ga je skozi njene — oči! Originalno!

Ali Vas ne pretresejo nekoliko melanholične »Brezplodne ure« na str. 50.? Svetel lirski biser je »Kes« (str. 51.). Kako izvirno je izražena osamljenost, kako lepo naslikan obup v »Nočni melodiji« (str. 53.):

»V moji deželi ni cest,
na mojem nebu ni zvezd;
v mojih očeh — tema,
v moji duši — boleš . . .«

Preproste, nežne lirske marjetice so »Seguidille«. Zanimivo je, da je dekadent Zupančič tukaj vlil svoje čute v stalne oblike španskih pesmi.

Med najlepše stvari spadajo njegove »Bolne rože«. S sentimentalnimi melodijami se prepletajo tu nekateri krepki, otožni moll-akordi. Kogar ne ganeta pesmi na straneh 72. in 73., ta nima srca:

»Bila si mi posoda vse svetosti,
okitil sem s čarobnimi te cveti;
napolnil sem te s sanjami mladosti,
postavil sem te na oltar.

In gledal vate v tajnem sem trepeti
in hrepenel po tvoji sem sladkosti,
in ljubil sem te . . . tak nikdo na sveti
ne bo več ljubil te nikdar . . .

Biló je — in nikdar se več ne vrne.
Nekdo je sveti žrtvenik oskrnil,
nekdo je v jasno tekočino pljunil;
prelila se iz čaše je srebrne,
ugasnil je lestencev žar . . .«

Kaj pravite? To je lirika — kaj ne? Taki verzi bi bili vsaki literaturi na čast!

Prepisaval pa sedaj ne bom več; pismo bi mi preveč naraslo.

Kritik je storil svojo dolžnost, ako je opozoril čitatelja na poglobitve črte v umetniškem značaju kakega pesnika. Kritik se mora poglobiti v mišljenje in čuvstvovanje, v bistvo tistega avtorja, ki ga ocenjuje, da more potem posredovati med njim in pa med čitateljstvom.

Kritikova uloga je seveda tudi subjektivna; toda, pomislite, da kritikovati zna le tisti, kdor o kritikovanem umotvoru sam nekaj razume. Kritik pomagaj čistiti estetični okus, pomagaj občinstvu odpreti oči, da zna gledati umetniške lepote . . .

Toda povrniva se k »Čaši opojnosti«!

Ne pozabite čitati lepe »Himne« na strani 54., in pa »Moje barke« na str. 55.—56.!

Zupančič je tudi humorist. To Vam potrjuje »Bohemien«, ki je »poleti v vinski kleti« zapil svoj denar in zato v januarju pokoro dela. Fin humor tiči tudi v sonetu »Parček« (str. 38.), v pesmicah: »Hi!« (str. 48.), »Na pot« in pa v »Pripovedki o bedastem carju« (str. 97.) . . .

* * *

Med resnimi pesmimi Zupančičevimi najdete tudi nekaj naivnih, otroških, ki jih je pesnik baje objavljal svoj čas v »Vrtcu«. Ne bomo naravnost grajali, da jih je uvrstil med druge resne stvari. Toda v »Čašo opojnosti« — to vidi sedaj pač avtor sam — te naivne stvari ne spadajo! Saj tudi sladkega mleka ne vlivamo v čašo, v kateri je vino . . . Otroška poezija je seveda tudi poezija, in veliko resnih pesnikov se je že pečalo z otroškimi pesmicami.

Saj je duša nedolžnega deteta res prava neizkaljena, živa poezija. Nam se dozdevajo te otroške pesmi n. pr. tako, kakor otroci sami, kadar zaidejo med resne, odrasle ljudi. Nekak kontrast nastane. Mi čutimo, da zije med nami »velikimi« ljudmi in pa med naivnimi otroki cel prepad. Nekaj časa smo radi v taki družbi, za dolgo časa pa ne gre. »Svoji k svojim«! si mislimo in si želimo, da bi otroci bili rajši kje drugje skupaj na posebnem prostoru.

Zupančič je zložil nekaj čednih takih otroških ali otročjih reči. Gotovo pa bi bilo boljše, da jih je izdal o priliki v posebni knjižici — za otroke, ki pri nas tako živo potrebujejo svojega štiva.

* * *

Tudi Zupančič je dodal svoji lirski »Čaši opojnosti« nekaj ep-skih motivov. Čisto epska pa je pravzaprav le romanca »Essehrin kip«.

Ta stvar se sme prištevati najboljšim pripovednim poezijam naše literature. Orientalsko-eksotični kolorit samo povišuje njeno umetniško ceno. — Narodna balada je »Kmečka balada«; krepka, plastična stvar. Samo konec ni jasen. Čitatelj ne ve, kdo je bil pokopan »sine lux, sine crux«: ali fant, ki je ubil svojega tekmeča, ali tisti rival njegov? Pred zadnjo strofo nedostaje na vsak način še ene strofe . . . Imeniten je »Stari Kiš«, zložen v duhu »narodne« pesmi. — Humoriistična je pripovedka o »bedastem carju« . . . Ti epski in epsko-lirski kosi pričajo, da umeje tudi Zupančič stopiti iz svoje subjektivnosti in da zna tudi včasih »objektivno« govoriti . . .

Kdor se je že kdaj sam pečal z umetnostjo, s poezijo, ta ve, da ustvarjajoča moč pri pisatelju ni vselej enako napeta, tako dovolj napeta, da bi proizvajala vsakokrat stvari enake vrednosti. Tudi v »Čaši opojnosti« ni vse — opojno. Marsikatera stran nas nič ne »opaja«, nas pusti hladne. Tudi metrična oblika je na nekaterih straneh že predekadentna — tam namreč, kjer se motiv pesmi sam razplinja v brez vsebinsko meglenost ... Marsikaj je nedovršenega, nezrelega vmes. To čuti pač sedaj g. Zupančič sam.

Ako pa sodimo knjigo njegovo po celotnem vtisku, po njenih najboljših straneh, moramo reči, da je Zupančič pravi, rojen poet, ki ima v svoji duši globok zaklad poetičnega daru. In če pravi:

»O jaz sem bogat —
pomagaj, pomagaj mi dvigniti
moje duše zaklad!« —

mu porečemo: »Življenje s svojimi borbami, mnogotere izkušnje zrelejših let ti pomorejo dvigniti ves lepi zaklad tvoje duše slovenski literaturi na čast. Saj pravo pisano življenje leži še takorekoč pred tabo. Blagor ti!« Le pogumno dalje, Aleksij Nikolajev!

* * *

Pregledala sva torej »Erotiko« in »Čašo opojnosti«; pregledavala sva pesmi obeh zbornikov kot umotvore ustvarjajoče pesniške duše.

Umetniškim umotvorom se moramo bližati, da jih prav razumejemo in da jih moremo uživati, brez predsodkov. Moramo jih smatrati kot umotvore zase. Poezije torej ne smemo uživati morda s kakšno »poetiko« v roki. Poetje so bili preje nego teoretiki! Pisatelji umetniških-pesniških teorij korakajo za umetniki-poeti, ne pa narobe! ...

Cankar in Zupančič sta prevesno subjektivista. Oba izražata sicer na nekaterih straneh nekaj idej — Cankar zlasti v svojih duhovitih »Romancah« — vendar pa vidimo v poezijah obeh pesnikov največ njiju čuvstvovanje. To čuvstvovanje ima erotičen kolorit. Osmešil bi se, kdor bi hotel pesniku predpisavati, kaj naj opeva.

Vendar iščemo pri pravem pesniku ne samo globokega čuvstvovanja, ampak tudi globokih misli; iščemo širokega obzorja, dalekosežnih perspektiv!

Moderni pesnik naj bi ne pesnil samo v svojem imenu, ampak tudi v imenu tiste družbe, sredi katere živi.

Moderni pesnik mora pesniti tudi socialno, v socialnem duhu, v duhu novega socialnega gibanja, ki obeta preroditi zastarele oblike današnje družbe.

Pa tudi narodnost še ni popolnoma premagano stališče — zlasti pri nas Slovanih ne!

Nekateri dekadentje vse to radi pozabijo. Prezirajo vse, kar se godi okoli njih, in opevajo samo svoje občutke.

Z besedami hočejo izražati samo svoje čuvstvovanje. Pri tem pa pozabijo, da človeška beseda ni samo izraziteljica čustva, ampak tudi nositeljica misli in idej. Samo čuvstvovanje (občutje, Stimmung) izražati, to je stvar glasbe, jezik naš pa je ustvarjen še za konkretnije predstave.

In vsi pravi in veliki pesniki so bili tudi globoki misleci, ki so s svojimi sentencami bogatili duševni zaklad dotičnih narodnih literatur. Zgledov najdete v vseh evropskih književnostih dovolj.

Tudi Cankar in Zupančič podasta, to pričakujemo, v zrelejših letih oba še nekateri brušen diamant svojega duha, ki obogati idejno vsebino našega pesništva . . . Za danes dovolj!

Vi pa, gospodična, zdravstvujte! Do »svidenja«!

Pesem.

Oj dekle, krasno dekle
z ogljenimi očmi,
kakova moč nevarna
v pogledu tvojem tli!

Pa sem že na bojišču
z orožjem v roki stal,
oko z očesom meril,
pa nič se nisem bal . . .

Pa sem že sredi morja
na gibki ladji stal,
krog mene hrule vihre,
pa nič se nisem bal . . .

A zdaj, ko vtapljam tebi
v oči se prelepé,
bojazni nepoznane
utriplje mi srce.

Nemara, da ga vgrabiš,
na tihem se boji,
oj dekle, krasno dekle
z ogljenimi očmi!

Borut.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

Drugi del.

I.

retckla so bila tri leta . . .

Josip Bratič, ki je bil tačas diurnist pri deželnem sodišču v Ljubljani, je prišel neki zimski večer veselega lica domov.

Težko ga je že bila pričakovala mlada ženka. Prihitela mu je naproti z dojenčem v naročju takoj, ko je bila zaslišala njegove stopinje v veži. Za njo je prikorakal trileten debelušček, kateremu so bili oblekli pred nekolikimi dnevi prve hlače, ki so bile z njim popolnoma nabite. Držal se je ravno kakor sveča in drobni ročici je moško tiščal v žepu ter prestopal z debelimi nogami nekam na široko. Na glavi je nosil preobilen rdeč »fes«, ki mu je segal črez ušesa.

Bratič je podal roko najprej ženi, takoj nato je poljubil dojenca na drobni očesci, nazadnje pa še privzdignil dečka ter ga pogladil po mehkih, žametastih licih, ki so mu rdela kakor zrela črešnja.

»Dolgo te ni bilo, ata,« je dejala ona. »Ali si imel toliko opraviti?«

»Zamotil sem se bil v uradu,« je odvrnil on ter sedel za belo pregrnjeno mizo, na katero je takoj postavila ona skromno večerjo.

Prisedla je tudi ona, a na konec mize, na visoki, z ročaji zavarovani stol je posadila sinka, ki je takoj naslonil glavo v levico, a z desnico prijel za malo žlico.

Možu je krožil okoli ustnic neprestano zadovoljen smehljaj, toda besede le ni zinil.

»Kaj se ti je pripetilo tako veselega, da si tako srečen?« ga vpraša ona.

»Nekaj prav veselega — uganil!« de on.

»Morda ti pa zadel terno?« se ona pošali.

»Da, ljuba moja, še več, mnogo več nego terno!«

»Torej povej!«

»Čakaj še malo!«

Segel je v notranji žep pri jopiču ter počasi in važno privlekel iz njega skrbno zavito papir. Razgrnil ga je, ga pomolil ženi ter dejal slovesno:

»Glej to-le! — Čitaj!« . . .

In že pri prvih stavkih je poskočila, stopila k možu ter ga objela.

»Hvala Bogu!« je vzkliknila. »Vendar, vendar!« — In od veselja je začela jokati.

»Kaj ne, ljuba moja, vendar smo pričakali! Pa saj je bil zadnji čas! Kdo bi mogel živeti še nadalje z bornimi štirimi desetaki na mesec ob vedno večji draginji?«

»Kdaj pa odidemo?« vpraša ona.

»Tako konec meseca; s prvim januarjem moram nastopiti!«

»Oj, to bodo letos lepi božični prazniki!« vzklikne ona veselo.

»Tudi vidva otroka jih bodeta deležna obilneje nego druga leta!«

On pa je začel čitati vnovič — svoj dekret. Dolgo je služil kot diurnist, odkar je bil popustil lekarnico, kjer se je učil nekoliko mesecev; zdavnaj je tudi že imel izpit iz zemljiškega knjigovodstva in bil je sploh zelo izurjen v vsem sodnem pisarništvu ter sposoben in poraben kakor malokdo. Pridobil si je bil spričo tega simpatije deželnega sodišča predsednika in po njegovem posredovanju je bil danes imenovan — za kancelista v R . . .

Na to veselje si ga morata danes privoščiti pol litra! Josip je vzel steklenico ter stopil sam v bližnjo gostilnico.

V tem času se je ona nekam zamislila. Neka sitna misel ji je šinila v glavo in ji hipoma nekoliko ohladila veselje.

Komaj je čakala, da se vrne Josip.

Ko je bil došel ter postavil na mizo pol litra črnine, ga je takoj vprašala:

»Ali ne bi bilo mogoče, da bi prišel kam drugam in ne prav v R.?«

»Zakaj, Ivanka?« se začudi on.

»Ali ne veš, da je v R. oni — oni —«

»Saj res, Knafeljc!« de on ter se udari po čelu.

»No, nič ne de,« pristavi črez nekoliko časa. »Kaj nama mari? — Midva sva poročena, on je tudi oženjen, in ogibali se bomo tudi lahko drug drugega!«

Toda Ivanka ni bila teh misli. Že samo to, da bode živela z njim v istem kraju, da ga gotovo kdaj sreča v družbi, ji ni dalo miru.

»Ali kaj hočeš?« pravi Josip. »Kamor so me poslali, tja moram iti — izbirati se ne morem!«

»Pri vsej sreči nesreča!« vzdihne ona . . .

Pred dobrim letom sta se bila poročila Bratič in Ivanka. Bratič je bil nenavaden človek, mehkega, plemenitega srca, da, še predober, kajti lahko ga je nagnil, kamor je kdo hotel, samo da mu je privoščil lepo besedo. Še ko je hodil v gimnazijo, ki jo je moral pozneje zapustiti spričo uboštva, že tedaj se je bil zaljubil v Ivanko, pri katere materi je nekaj časa stanoval. In to ljubezen je čuval v srcu svojem zvesto tudi pozneje, ko se je bil preselil od nje drugam. Ivanka ni čutila zanj spočetka ničesar, in ko se je poslavljala od nje, ji ni bilo srce kar nič težko. — Kmalu nato se je bila seznanila z Gojkom Knafeljcem, ki ji je obetal zlate gradove, a jo nazadnje zapeljal in sramotno zapustil. V tej nesreči se je bila zopet srečala z Bratičem, ki je bil že medtem nekaj poizvedel o njenem stanju. Zasmilila se mu je bila, in začel jo je obiskovati. Ivanka sicer tudi zdaj ni čutila zanj ničesar, ali priljubil se ji je bil kakor odkritosrčni prijatelj, kateremu je razodela vse svoje skrivnosti. Bratič jo je tolažil, ali hkratu ji je svetoval, naj vzame njega. On da hoče skrbeti tudi za ono bitje, katero nosi zdaj pod srcem, ter da ji noče sploh nikdar očitati najmanjše stvarce. Ali Ivanka se ni vdala tako izlahka. Ni ji šlo v glavo, kako bi mogel kdo na vsem širokem svetu imeti tako ljubezen, da bi ji žrtvoval toliko ozirov. Toda nekoliko zaničevanje materino, nekoliko to, da ji on ni dal miru nikoli, jo je bilo omehčalo, in obljubila mu je, da ga vzame. Razne zapreke pa so provzročile, da sta se bila poročila šele dve leti potem, ko je ona porodila sina, ki je bil Gojkov. Stara je bila medtem nenadoma umrla; zadela jo je nekega večera kap, ko se je bila navlekla po navadi žganja črez mero.

Josip je dozda držal besedo. Nikdar ni šla črez njegova usta beseda, ki bi Ivanko bila mogla žaliti, ali ki bi se bila nanašala na njeno prejšnje razmerje s Knafeljcem. Gojkovega sina je ljubil kakor svojega.

Ivanka se ni imela nič pritožiti, in naučila se je bila ljubiti svojega moža z vso živo ljubeznijo. Dasi sta morala živeti jako skromno ob njegovem pičlem zaslužku, zlasti ko sta dobila črez leto še hčerko, vendar sta bila zadovoljna in srečna . . .

Odkar je bila Ivanka poročena, še ni bila sama s sabo tako nezadovoljna kakor nocoj. Ona kaplja vina, katero je bila zaužila, ji je le razburila domišljivost, in neprenehoma ji je stala pred očmi podoba Gojka Knafeljca. In ko se je ozirala po sinu, ki je bil zadremal na stolu, se ji je zazdelo nocoj prvič, da je podoben ves Gojku. Ta lica, to čelo, te ustnice in brada, vse njegovo! In stresla se je.

Pozno sta šla z možem počivat, a ona ni zatisnila oči do jutra. Neprenehoma so se ji gibale ustnice v molitvi, dočim se je po sobi čulo globoko, rahlo dihanje otrok in nekoliko težko in tesno dihanje moževo . . .

II.

Gojko Knafeljc se je bil popolnoma izpremenil v teh treh letih. Iz lahkoživega, po veselih družbah koprnečega samca je postal trezen, premišljen in varčen gospodar. Po ves dan je prebil v komptoirju ali pa v prodajalnici, kjer se je moralo vršiti vse pred njegovimi očmi. Tu ni bilo več starega, zaprašenega blaga; vsak teden so morali vse prezračiti in presnažiti, vsak teden vse premetati in vnovič urediti. Računi niso zaostajali; sproti jih je plačeval Gojko, zlasti ko je stari Grahor izprevidel resno voljo njegovo, da bi si kaj pridobil, in mu je spričo tega res odštel čez leto dni deset tisočakov dote. In Gojko je bil zadovoljen! V prodajalnici je imel pet pomočnikov, in dobro je prodajal, ker je spričo rednega poravnavanja računov dobival precejšnji popustek, da je lahko oddajal blago vedno nekoliko po nižji ceni, nego so ga mogli drugi prodajavci. Njegova prodajalnica je zaslovela daleč naokoli kot poštena firma.

Zahajal je vsa tri dolga leta samo ob nedeljah in praznikih v »hotel« na četrto vino ali piva, toda ob deseti uri zvečer je bil vselej že zopet doma. Toda pri sebi je sprejel rad vsakogar, kdor ga je posetil; najraje je pa videl tudi zdaj še svoje nekdanje intimne prijatelje, izmed katerih Bindišerja že ni bilo več med živimi. Premestili so ga bili nekam na Gorenjsko, kjer je kmalu potem umrl za sušico. Ostala sta samo dva še, Šahar in Weber. Ta dva sta ga obiskovala po večkrat na teden, in skupno so ugenili še vedno katero modro.

Vse je šlo Gojku po volji, in zadovoljen in srečen bi bil popolnoma, da mu ni bila soproga bolehnata. Ana je bila namreč prvič jako težko porodila. Zdravniki so ji bili sicer rešili življenje, ali ostala ji je bolezen. Po drugem porodu je še bolj oslabela. Lica so ji uvenila, oči ji izgubile prejšnji živi blesk; ostala ji je samo še senca prejšnje lepote. Vendar si je Gojko domišljeval, da jo ljubi, ljubi posebno spričo njene potrpežljivosti, njene postrežljivosti in spričo mnogih drugih čednosti, katerih ne bi bil našel pri nobeni drugi ženski . . .

Nekaj pa je Gojka vendar peklo. Ana ni bila pozneje omenila onega prvega večera in onega nastopa z Nežo nikdar niti z najmanjšo besedico. A vse je kazalo, da je dobro razumela Nežo; kajti od tistega večera je bila izginila njena prejšnja živahnost, njena prejšnja

veselost in se umeknila neki tihi melanholiji, iz katere se je zdramila le redkokdaj. Bila je Gojku sicer vsa uslužna, toda slutil je vendar, da mu ne zaupa, da njena pokornost in vdanost nadomeščata nekaj, česar ni v njenem srcu, da nadomeščata — ljubezen, ki je izginila iz njenega srca, ako je sploh kdaj bila v njem, ako se sploh ni bila nekdanj prevarila v tem sama sebe ter imela za ljubezen to, kar je bilo morda samo sočutje. Gojko je to dobro čutil, a zavedal se je, da je kriv sam, in potrpel je . . .

Ana je imela zdaj dvoje otrok, dveletno deklico in poluletnega dečka. Ta dva je ljubila z vso ljubeznijo, ta dva je hotela vzgojiti v svojem duhu, da bi bila kdaj koristna uda človeštva. Z njima je prebila vse dni; prepustila ju ni celo pestunji niti za trenotek samih. V kuhinji je imela skrbno in pošteno kuharico, ki je prej dolgo let služila pri njenem očetu, in na katero se je popolnoma zanesla.

Stari Grahor se je bil za stalno preselil v trg s svojo družino, da je bil bliže starejše svoje hčere. Kupil si je čedno enonadstropno hišo z vrtom na koncu trga. Postarala sta se bila oba, on in žena, a obiskoval je posebno on redno skoraj vsak dan Ano. Tudi njemu ni hčerka nikdar razodela nobenih svojih skrivnosti, in prepričan je bil Grahor, da bi bila Ana gotovo najsrečnejša gospa v trgu, ako bi bila zdrava. In v tem zmislu se je večkrat izražal proti soprog, ko se je vračal od Ane domov.

»Nisem se prevaril, ko sem jo dal Gojku — res izboren mož,« je dejal čestokrat . . .

Zvečer je ostajal Gojko doma, se pomenkoval z ženo o kupčiji, o nadaljnjih načrtih ter se igral z otrokoma, ki sta jahala in se zvirala po njegovih kolenih. Deklica Ana je že za silo govorila, in to otročje blebetanje je Gojku ugajalo tako, da je imel večkrat rosne oči samega veselja in očetovskega ponosa. Deček Stanko še ni znal drugega nego »ata«, a tudi ta beseda je že bila dovolj, da je bil Gojko ginjen, in deček jo je moral vedno ponavljati.

»Kakšno srce ima človek, ki umori takega angela,« je dejal večkrat Ani. »Moj Bog, kako more kaka mati tako zdivjati!«

Ana mu je vselej pritrdila ter stisnila otroka k sebi, kakor bi se bala, da ga ji kdo odvede. A Gojko niti ni mislil, kako je s takimi besedami obsojal sam sebe, ko se ni brigal čisto nič za svojega nezakonskega otroka, ko niti poizvedoval ni, ali je prišel srečno na svet, ali še živi ali je umrl. Pozabil je bil popolnoma na vse, vso svojo prošlost! . . .

Weber je bil še vedno samec. Med dvema stoloma je visel vsa dolga tri leta; nikakor se ni mogel odločiti niti za Demetrijo, niti za Pavlino. Vendar mu je bila Pavlina bližja, in z njo je občeval skoraj dan za dnevom, dočim je videl Demetrijo morda komaj po enkrat v letu. Demetrijina pisma so bila prvo leto vroča in strastna; iz njih je odsevala iskrena ljubezen, in Weber je bil z njimi popolnoma zadovoljen. Po onem prizoru s Pavlino na Gojkovi svatovščini pa si je skoraj zaželel, da bi morda prihajala ta pisma nekoliko hladnejša. Sam si ni vedel raztolmačiti, kaj se je bilo zgodilo z njim. Poleg vsega možatega značaja je bil daroval polovico svojega srca Pavlini, druga polovica pa je ostala še vedno Demetriji. Toda kolikor bolj je občeval s Pavlino, toliko bolj je čutil, da se Demetriji odtuje tudi druga srčna polovica, in preden se je popolnoma zavedel, je že bilo Pavlinino celo srce. Tedaj se je pa ustrašil, in skrbno je skrival to Pavlini. Toda hipoma so začela prihajati Demetrijina pisma hladnejša in redkejša, dokler niso bila proti koncu tretjega leta hladna, prisiljeno prijateljska. In nekega dne mu je pisala: »Prost si! Dasi Te ljubim še vedno, vendar vidim, da bi bilo napačno, ako ne bi poslušala svoje matere, ki mi svetuje, naj ne mislim nikar na ženitev. Pri moji službi je boljše, da ostanem sama, nego pa da bi delila enako plačo s Tabo in pozneje morda z mnogobrojno družino! Ohranim Ti pa večni spomin, da bodeš vedel, kako držim besedo, ki sem Ti jo bila dala, ko sem Ti rekla: »Ako se kdaj omožim, tedaj bodeš moj samo Ti!« — Ker torej ne moreš biti moj Ti, ne bode nihče drugi!«

Weber si je dejal lakonski: »Praktična je,« ter ji je takoj odpisal, da ceni njeno odkritosrčnost in da ostane njen vedni prijatelj.

Ko je bil torej popolnoma prost, je hotel zamudo takoj nadomestiti in nakloniti Pavlini vso ljubezen, ki jo ji je bil dozdej izkazoval vedno z nekim strahom in z bojaznijo, da ne bi bil morda značaj njegov omadeževan na katerikoli način. Ali to ni šlo tako lahko. Pavlina je imela vedno mnogo častivcev in večkrat je Webra prezirala kar očitno ter napravila iz njega groznega ljubosumneža, ki je za vsako tako neprijetno mu sceno ostajal doma po cele tedne ter pisal in pisal, izročujoč svoje občutke potrpežljivemu papirju. Ko je Pavlina uvidela, da je zašla predaleč, tedaj mu je navadno napisala listič, naj vendar zopet dojde v družbo ali h Gojku, kjer se bodeta videla. In ob takih prilikah se mu je smehljalo od nje svetlo solnce ljubezni, polno in čisto, brez najmanjšega madeža. Tako je plaval

Weber zdaj v burnem veselju in ljubezenski slasti, zdaj v peklu brezupa in najljutejših dvomov . . .

Neki večer je Weber obiskal Gojka že jako pozno. Gojko ga je odvedel s seboj v gorenje prostore k svoji družinici, pri kateri je bila tudi Pavlina. Posedli so okoli mize. Weber je žarel veselja, da se je zopet sešel s Pavlino. Toda ona ni bila nocoj dobre volje. Ko je Gojko Webru ponudil stol blizu nje, se je takoj nekoliko odmeknila, a to je bilo dovolj, da je Webru šinila preko lic senca nezadovoljstva.

»Kaj sem vam zopet učinil?« je prilično pošepnil Pavlini.

Pavlina mu ni odgovorila. Niti ozrla se ni vanj, ampak obrnila se je k Ani ter vzela v naročje malega Stanka, ki je bil iztegnil proti njej debeli, polni ročici. In vzdigovala ga je kvišku, spuščala v naročje ter ga poljubovala.

Weber se je moral zaplesti z Ano in Gojkom v pogovor, ki mu je pa vidno presedal. Vse misli je imel pri Pavlini in ugibal je, čemu je danes zopet taka.

Tedaj je pa dejal Gojko:

»Kdaj bodeš imela ti takega dečka, Pavlina?«

Pavlina je zardela, a Weber je uprl vanjo oči ter čakal težko, kaj odgovori.

»Nikoli!« je dejala resno Pavlina.

»Nikoli? Zakaj ne?« je vprašal zopet Gojko.

»Zato, ker se nikoli ne omožim,« je odgovorila Pavlina ter odala dečka Gojku.

Webru je nekaj stisnilo prsi, in nervozno je začel vlačiti in nategati konec modrega namiznega prta.

»Ali res nikoli?« je hušknil proti Pavlini.

»Res!« je prikimala ona . . .

Tedaj je pa bilo treba vprav ves večer vlačiti besede iz njega, tako je postal oduren . . .

Ko je pozno po noči legel v posteljo in ni mogel spati, je začel razmišljati, kako se vede Pavlina proti njemu, in zaključek razmišljanja je bil, da ga ona ne ljubi zato, ker ima nekoga drugega. Moj Bog, že dolgo se želi iznebiti njega — Webra. In ali ne bi bilo bolj prav, da bi ji dal sam priliko, da mu to lahko pove? Morda bi celo bilo najboljše in najbolj velikodušno, ako bi dal on njej popolnoma tako prostost, kakršno je dala njemu Demetrija!

Kako se je motil! Pavlini ni prišlo niti na misel, da bi ga mogla kdaj pustiti. Ljubila ga je prav tako kakor prvi dan, a k tej

Ljubezni se je tudi pri njej pridružila — ljubosumnost. — Kak slučaj! — Pavlina ni Webu prav verjela; trdno je bila prepričana v srcu, da si še dopisujeta z Demetrijo, da se še ljubita. In kadar se je spomnila Demetrije, vselej je bila napram Webu — odurna. Tako sta provzročala drug drugemu nevede in po nepotrebnem najhujše boleti . . .

Weber je zopet nocoj sklenil, kakor že večkrat, da ne bode zahajal v Pavlinino družbo, vsled tega niti ne h Gojku. Obsodil je vse ženske, da ni med njimi niti ene, ki bi bila zmožna prave, vzorne ljubezni, kakršne si je pozelel on, in dejal si je, da si mora poiskati vse drugih idealov, da mora začeti z resnim delom na literarnem polju ter vsaj v njem najti mir, pozabiti vseh prevar in si pridobiti srčno zadovoljnost s trudom za svoj ljubljeni narod.

Toda ta sklep nocoj ni pomiril njegovih živcev. Komaj je bil zadremal, že se mu je sanjalo o Pavlini. A ko se je bil kmalu nato zbudil, je sanjal nadalje z odprtimi očmi ter mislil in mislil samo nanjo, dokler ni zažarelo nebo na vzhodu.

III.

Pust, deževen dan je bil na Silvestrovo istega leta. Oblaki so viseli nizko nad gorami, a iz njih je pršelo neprestano, drobno, gosto, mrzlo. Po ulicah se je kopičilo blato, a kdor je imel zunaj kaj opravila, je podvihal, da se je vrnil kmalu pod streho v bližino zakurjene peči. Izpod strešij so žalostno zrlí vrabci in druge ptice, držeč se naščeperjeno, hripavo čivkajoč in poletavajoč na ulico, kjer se je bilo morda raztreslo pred kratkim kako drobno zrnce. Šele proti večeru so se bili oblaki nekoliko vzdignili, na severju se je pokazala trivoglata, kakor z mlečnobelimi čipkami obrobljena temnomodra lisa, ki se je širila vedno bolj proti zahodu, dokler niso zablaščali v njej zlati žarki zahajajočega solnca, lijoči po nizkih, rjavih holmih, po golem drevju, po začrnelih, od vednega deževja izpranih hišah. Hkratu se je dvignila ostra burja, in vse je jelo kazati, da bode novoletni dan jasen, sicer mrzel, toda krasen.

Ko je nekoliko ponehalo vrvenje v prodajalnici, je stopil pod večer Gojko Knafeljc na ulico, da bi se malo prešetel ter si razvedril glavo, v kateri je čutil danes že ves dan neko pusto bolečino. Krenil je ven iz trga ter koračil počasi proti mitnici, ki je bila oddaljena komaj četrt ure. — Ko je bil dospel do tja, se je ustavil tam z raznim pohištvom dobro naložen voz, v katerega sta bila vprežena

visoka, močna, rdečkasta konja, ki sta se potila, da je takoj nastala okoli njiju belkasto-siva, čadasta megla.

»Kdo se danes seli, v tem vremenu in zadnji dan leta?« si je mislil Gojko ter stopil mimo voza.

Ko je bil že daleč naprej, se mu je nehote pogled zopet obrnil na voz, ki je v tem drčal počasi dalje proti trgu, opasno vegajoč zdaj na levo, zdaj na desno ter hreščeč in škripajoč.

Ko je tako zrl za vozom, ga je hipoma obšel neki tesnoben čut, katerega si ni mogel raztolmačiti. In izkušal se ga je otresti; toda srce se mu je vedno bolj in bolj krčilo. Položil je roko na prsi, da bi se umiril. Odtod je segel proti sencem ter jih tiščal nekoliko hipov, a tedaj mu je šinila v glavo misel, da je ta čut morda začetek kake srčne boleti, morda celo srčne kapi, ki ga hoče zavrtno presenetiti. In ustrašil se je, da je pobledel kakor krpa. Smrt, ona grozna, nenasitna morivka, smrt, na katero ni mislil ali ni hotel misliti nikdar, smrt, katere se je bal kakor največjega človeškega zla: ona je stala zdaj pred njim v vsej grozoti. Gojko je začutil na čelu njen mrzli dih, začutil, kako mu ta dih polni žile s težkim, žarečim svincem, začutil, kako ga objemlje njena dolga, koščena roka, kako se vanj upirajo njene globoko vdrt, prazne, široke oči. In v to grozoto so se mu začele mešati različne podobe. Prav od blizu se mu je, glasno ga preklinjaje, rogala nekdanja njegova Ivanka; okoli nje sta skakala in plesala njegova otroka, a Ana je stala od strani, naslonjena na krivo vrbo, ter glasno plakala. In objela ga je temna noč obupa . . . stal je vedno na enem mestu . . . cesta se je vrtela okoli njega . . .

V tem hipu ga je nekdo prijel pod pazduho in stresel.

»Kaj tu stojiš kakor lipov kip? Ali premišljuješ sveto Trojico?«

Gojko se je zdramil . . . čutil je, kako se mu je nekaj odvalilo od srca, kako mu je odleglo, in globoko je vzdihnil.

»Slabo mi je bilo, tako zelo slabo, da sem mislil, da se zgrudim,« je odgovoril Webbru, kajti ta je bil prišlec.

Weber je uvidel, da Gojko ne laže. To so jasno pričali izmučeni obraz, plašne oči, tresoče se roke . . .

»Vrniva se! Ali hočeš k zdravniku?«

»Ne, zdaj je bolje! Pojdiva v »hotel«, razvedrila sem potreben. Morda je tam kaka družina.«

Vračala sta se počasnih, enakomernih korakov proti trgu, držeč se pod pazduho.

Že se je bilo zmračilo. Po vzduhu pa so pripluli slovesni glasovi cerkvenih zvonov, naznanjajoč, da so odpeli v cerkvi ravnokar »zahvalnico«, in da potekajo zadnje ure starega leta.

Nekoliko minut pozneje sta stopila Gojko in Weber v »hotel«, kjer je bilo zbranih že nekaj uradnikov. Pri četverovogelni mizi v kotu so štirje tarokirali, a pri okrogli mizi sredi sobe sta uglašala dva svoja instrumenta, eden podolgovato mandolino, a drugi stari-kave gosli.

Gojko in Weber sta prisledla k tema. Kmalu za njima je prišel sodnik ter se jima pridružil.

»Ali ni morda že došel naš novi kancelist?« vpraša sodnik. »Videlo se mi je, da so že pripeljali njegovo robo.«

»A tako! To je torej bila njegova roba, ki sem jo srečal na mitnici,« de Gojko.

»Kako se že piše?« vpraša nekdo.

»Bratič, Josip Bratič,« pove sodnik.

V trgu so bili taki dogodki vedno zelo imenitni. Ako je došel kak nov uradnik, tudi ako je bil morda samo diurnist ali davčni praktikant, vse se je zanimalo zanj prve dni. Ugibalo se je v družbi o njegovih razmerah, o talentih, ali je pevec, ali je tarokist in kolikor je še takih lepih darov. In vselej so milostivo sprejeli vsakoga, o katerem so doznali, da ima vsaj eno enakih zmožnosti.

Tudi danes se je takoj vnel razgovor o Bratiču. A v družbi ni bilo nikogar, ki bi bil vedel kaj natančnejšega o njem. Edino, kar se je vedelo prav gotovo, je bilo to, da je bil prej diurnist.

»No, ako je bil diurnist, je gotovo tudi dober tarokist,« je razsodil gospod davkar Zgaga.

»Ime to mi je sicer nekako znano, ali osebe se nikakor ne morem več spomniti,« je pristavil Gojko in premišljeval, kje je že neki bil z njim skupaj.

»No, saj zvemo kmalu; še nocoj dospe sem,« pripomni sodnik.

»Kje pa bode stanoval?« vpraša nekdo.

»Pisal je bil meni,« pravi sodnik, »in najel sem mu stanovanje pri Belcu.«

»Lepo stanovanje; škoda, da je nekam preoddaljeno od urada,« reče Zgaga . . .

V tem je počasi zavil okoli vogla voz, v katerega je bila vprežena drobna, sivkasta kobilica. Enakomerno drdranje je zmotilo goste v pogovorih, in nekateri so pristopili k oknu, da bi takoj videli, kdo

se vozi. Toda zunaj je že bilo skoraj tema, in vrhutega je bil voz pokrit.

»To je gotovo on — kancelist,« opomni sodnik.

»Gotovo, gotovo,« pritrdijo vsi. —

Nedolgo zatem so začuli v veži tuje glasove, in takoj nato je vstopil novi kancelist s svojo soprogo. Za njima je stopala dekla z malo njuno hčerko v naročju, a zraven nje je korakal mali Rajko, zavit od nog do glave v debelo volneno ruto.

Vsa družba se je hipoma ozrla po došlecih. Ivanki so tudi hitro preletele oči navzočne goste, a obviselo so ji takoj na Gojku. Toda niti gubica se ni izpremenila na njenem obrazu; tako hladen, tako vsakdanji je bil izraz njegov, kakor da je zagledala kako neznano, popolnoma tujo osebo. Takoj je umeknila pogled od njega ter gledala po drugih. Tedaj se je pa Bratič predstavil po vrsti vsem ter predstavil hkratu tudi svojo soprogo. Ko pa je došel do Gojka, je ta vstal ves bled in nekam negotov. Toda Bratič mu je podal roko kakor drugim, a Ivanka se je samo nemo priklonila ter se obrnila v tistem hipu že k drugemu gospodu. Nihče ni zapazil nič sumnjivega.

Posedli so vsi okoli mize. Vnel se je živahen razgovor, in Bratič in njegova soproga sta se takoj prikupila vsem. Njima na čast sta začela svirati navzočna godca svoje že tolikrat premlete komade, in vobče je bilo vse veselo.

Gojko pa je sedel kakor na trnju. Na misel mu je prišel ves popoldanski izprehod, ona slutnja ter tako nenadna tesnoba, ki se ga je polastila, ko se je bil ozrl na oni težki, leno se premikajoči voz, ki je vozil Bratičevo pohišje. Vnovič ga je nekaj pogrelo okoli srca; nemirno se je premikal po stolu ter malo govoril. Toda, kar se že dolgo ni bilo zgodilo, to se je zgodilo nocoj: gospod Gojko se je zalotil že pri četrti četrtniki vina.

Mali Rajko je sedel prav nasproti Gojku. In Gojko je moral nehote gledati ta debela, napihnjena lica, to nizko, široko čelce, te male a debele ročice. Izkušal je obrniti pogled drugam, a vselej ga je prisilila neka nadnaravna moč, da se je vedno in vedno oziral po tem krasnem debeluščku. Različni, nasprotujoči si čuti so se ga pollaščali, a kakor težak kamen mu je legla na prsi zavest, da je nastal z današnjim dnem v njegovem življenju zopet velik preobrat. Čutil je, da ni več tisti, kakor je bil še danes pred nekolikimi urami, čutil je nad sabo neko temno, nevidno, grozečo in pretečo roko...

Nekolikokrat mu je obviselo oko na Ivanki. Še vedno isti nedolžni in sveži obraz, še vedno — ona — ona — vsa nekdanja, vsa

— njegova Ivanka! In stopila mu je pred oči Ana. Nehote ju je primerjal. Tedaj je pa zapazil velik razloček med svojo bolešno, apatično soprogo in med svojo nekdanjo, še vedno življenja polno ljubico . . .

Vsa družba se je šalila, a Gojko je trdovratno molčal. Weber ga je opravičil, trdeč, da je bolan; povedal je tudi, kakšnega je bil danes našel.

Bratičevi niso ostali dolgo. Takoj, ko so povečerjali, so se poslovili; kajti kolikor toliko so si morali že nocoj urediti svoje stanovanje.

Pri odhodu je Ivanka vnovič podala vsem navzočnim gospodom roko. Gojko je stopil nekoliko v ozadje ter nestrpnostno čakal, da se poslovi tudi od njega. S silno močjo se mu je bila porodila v srcu želja, da bi ona podala roko tudi njemu, da bi čez dolgo zopet začutil toploto in mehko njene drobne desnice. Kri mu je plala k srcu, in megla se mu je delala pred očmi. Tedaj je pa zapazil samo njen rahli priklon, priklon njegovega soproga, in že sta bila izginila iz sobe.

In Gojko je zopet sedel; niti kaplje krvi ni bilo več na njegovem licu.

»Hudo si bolan, Gojko,« je dejal Weber. »Najbolje ukreneš, da greš domov!«

»Prav praviš. Ali me spreliš?« vpraša Gojko.

Weber je bil takoj pripravljen, in odšla sta proti Gojkovemu stanovanju navzlic splošnemu obžalovanju ostalih tovarišev, ki so se zabavali še pozno v noč ter pričakovali novega leta . . .

Ko sta bila že v postelji, je Bratič nenadno vprašal soprogo:

»Kako ti je čez toliko časa danes ugajal Knafeljc?«

»Zelo se je izpremenil na zunanje, toda na svojo — škodo,« je odgovorila ona popolnoma mirno.

Bratiču je odgovor ugajal, in umolknila sta oba. Kmalu nato sta sladko zaspala, utrujena od dolge poti . . .

(Dalje prihodnjič.)

Savonarola.

»Kaj begaš po Florenciji ljudi,
Savonarola, mož nesrečni ti?
Kdo vedno bi se postil, bičal, kdo
noči premolil in slabil telo?
Kdo strasti sladke ogenj bi gasil,
kdo ne bi se življenja veselil?
In kdo bi vstavljal srčnim se željam?
Drug ne kot ti, Savonarola, sam.
Zato ti jaz zapovedujem: Glej,
da več ljudi ne strašiš mi odslej!
Umolkni ti besede stroge glas . . .
tako odrejam papež Aleksander jaz!
To pisal papež je . . . a ni bil tih
za božjo čast navdušeni menih.
Saj krivd ni bil, dejanj si slabih svest
in v srcu nosil je pokojno vest.
Krivico vendar hudo storil je:
Resnico brez strahu govoril je.
A Rima ni se strašil . . . Bolj kot kdaj
v Florenciji je grehe šibal zdaj.
V besedah gromkih tožil je mračan,
kaj zreti mora stari Vatikan.
Do Rima glas se ta raznesel je,
srdu se Aleksander stresel je.
Zarotil se je grozno in zaklel
in govoriti v jezi je pričel:
»Pogine naj, četudi je svetnik,
če sam bi sveti Janez bil Krstnik!«
In zmagal je, seve, mogočni Rim,
in glas resnice je zadušil dim.

T. Doksov.

Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

(Koncc.)

IV.

Ognjeni jeziki.

akor Klavdij tako tudi ves takratni svet ni več umel bogov, bogovi pa niso umevali sveta, in zastalo je občečevanje med Olimpom in zemljo, ker ni bilo občila; zemlja je bila brez skrbnih gospodarjev, Olimp pa dvor brez gospodarstva. Imena bogov je svet pač izgovarjal, a molil bogov ni več.

Bogovi niso čutili tega razmerja. Bivali so mirno v Olimpu ter se brez skrbi za svet vdajali svojim epikurejsko-lahkoživim željam. In miren stan je res bil Olimp, zavrt v gosto meglo, katere ni prodrlo radovedno človeško oko. —

»Joj meni, moje oči!« je zavpil nekega dne bog Zen. »Blešči se mi od silne luči tam na vzhodu!«

Golgata je bila vsa v živem ognju. Topel vetrič je vel od nje in razpršil oblake ob vrhovih olimpovskih; gol je bil prvič Olimp, golote svoje pa so se strašili Olimpovci. Kamor je bil doslej zrl človek s svetim strahom in spoštovanjem, sluteč za temnimi oblaki božjo tajnost, tja je posijala luč resnice — Kristove vere — krinka je padla bogovom raz obraz.

Ognjeni jeziki so petdeset dni pozneje plavali nad Jeruzalemom kot vidno znamenje svetega duha, ki ga je poslal Kristus svojim apostolom; v vseh jezikih je govoril Bog prvi binkoštni praznik vsem narodom, in ves svet je iznova umeval božjo besedo.

Sram pa je bilo Olimpovce pred svetom svoje nagote. Da bi bili izpostavljeni pogledom nizkotnega človeštva?! Nikdar! Apolon je zagodel stari marš: »Odi profanum vulgus et arceo«, in vsi bogovi so se kakor eden mož vzdignili, da se preselijo iz Olimpa na sever h germanskim in slovanskim svojim bratom. Ondi so se naselili po visokih gorah, v zraku in oblakih, lovili volkove z germanskim Votanom, se solnčili okoli slovanskega Svaroga in strele metali s Perunom. Središče jim je bila germanska Valhala in slovanski Nav (raj).

Toda tudi tod jim je človek drzno »posvetil« v obraz z ono lučjo z vzhoda; pač se je trudila Klopstockova, Goethejeva in Schil-

lerjeva muza, da bi jim s svojimi zvoki osladila življenje vsaj tam zgoraj v najvišjih višavah, pač je češki glosist v latinskem slovarju »Mater verborum« svojim rojakom vsiljeval slovanske bogove, in Srb Milojević je še l. 1869. pričaral vesoljnemu svetu živo sliko slovanskega Olimpa (glej Krek, Einleitung, str. 587., 840), priliviške malike je nekdo zakopal v zemljo, da bi tem bolj zanimalo svet njih vstajenje (Krek, str. 406.) — zaman: odklenkalo jim je.

Tiste čase je Jupiter nekoč tako-le bridko potožil Vuotanu in Perunu: »Kako lahko smo živeli takrat, ko še niso stikali po vseh kotech hribolazci, ta vražja zalega, ampak je človeška druhal prepuščala obronke kuščarjem, kačam in drugi golazni, vrhove pa nesmrtnim bogovom. Sans gêne sem se takrat splazil skozi grmovje naših gora k lepim zemljankam, ali dandanes te po teh lepih potih, ki so si jih napravili povsod hribolazci, izpazi pri vsakem koraku kako človeče, ki stopa z gorjačo v roki na vrh in se zamakne v vsak kažipot — kje je potem še majesteta, če nas opazujejo na tajnih poteh navadni ljudje? in pa ljubosumni možje če bi te ti natepli!« —

Valhala in Nav sta se preselila daleč na sever, tja v Ledeno morje.

V.

Oton se uči v Valhali božjega jezika.

Dne tridesetega julija meseca l. 1898. je srfotala duša Otonova iz gradu friedrichsruskega ob obali Severnega morja v bližnje hrastje. Nemirno se je ozirala okoli, češ, kam pa zdaj? V Berlin ne smem, v Pariz ne smem; v Gradec? Tam pa bi me iz ljubezni pojedli, ostane le severna stran, torej čez širno morje!

Brunhilda, krepka, životna deva, s katero se je bil dal nekda v Gasteinu fotografirati, ga je vzela pod pazduho ter ga odnesla v Valhalo.

Kako je osupnil Oton, ko je zaslišal posamezne sinove matere Germanije, pravzaprav današnjih germanskih dežel, govoriti slovanski! Že je hotel namočiti pero, da ukrene z razpisom vse potrebno zoper to zlo, misleč, da je i ondi vsemogočni cancellarius, kar mu zadoni s predsedniškega stola neumljiva oficialna govorica; mar ni tu in povsod pruski žargon oficialni jezik?

Pravi bogovi so govorili le svoj uradni jezik, »poboženi« veljaki pa so umevali tudi druge jezike. Oton je bil v začetku ves zmešan, a brž je spoznal, da ne kaže nič drugega nego se naučiti tega urad-

nega jezika. Za učitelja si najme najboljšega jezikoslovca, ki je bil tam, Jakoba Grimma.

Grimm ga sprejme za učenca ter mu začne, držeč se zdravega vzgojnega in poučnega načela, razlagati stvari, o katerih je mislil, da so morebiti učencu znane.

»Si bral »Nordsko Eddo«, ono skandinavsko zbirko raznih junških pripovedk, ki ima svojo vzporednico v nemški »Nibelunški sili«?« ga vpraša Grimm.

»Ne,« odgovori Oton.

»Obžalujem,« reče nato učenjak; »tam bi se bil naučil, da pivu ne pravijo povsod öl, ampak da mu pravijo na primer velikani — obri: hreina log (= čista tekočina), peklenščaki miödh (slov. med) —«

»O,« ga prekine Oton, »to vem še iz burševskih let, ko sem pil po vseh svetovih, z angeli, hudiči, bil pijan v nebesih in v pekl, po vseh devetih nadstropjih — jeli, biorr zovejo bogovi pivo?«

»Pogodil si!« reče Grimm. »To bo dobra podlaga. Z načelnega stališča ni zabiti, da ima vsak svet svoj jezik; v pekl drugače govore nego v nebesih . . .«

Nadaljnji pouk je kazal, da se je Oton sicer privadil božjim besedam, da pa je vedno pruski izgovarjal . . .

VI.

Grimm in Miklošič pred nebesi.

Mrzlo je bilo v Valhali, mrzlo, da so bogovom in polbogovom šklepetali zobje; odkod naj bi prihajala toplota? Otonu je že še pokadil kak volkodlak ali Wolf, a Grimm, ki je imel v svojih razpravah jezike za enakopravne, kateri rojak bi njemu kadil?

Ves zmrzel se je napotil Grimm iz Valhale, da bi našel gorkote svojemu skoro otrplemu srcu.

Iz nejasnega, meglenega slovanskega Raja, kjer so brez življenske toplote švigale sence bogov kakor Svaroga, Peruna i. dr., je hrepenel Miklošič, da bi ugledal enkrat — žarko sonce.

Srečala sta se na izprehodu Grimm in Miklošič. Pogovor ju je kmalu napeljal na vprašanje, kako bi kaj bilo s primerjalno slovnico vseh jezikov vseh svetov. Baš sta govorila o tem, da po sanskritskih knjigah pravijo ljudje antilopskim kožam čarma, bogovi pa čarma (Kvičala, Listy 1877, str. 8.), kar prideta — vroča želja je bila dovolj, da se jima je uresničila — pred krščanska nebesa; na zlatih stebrih,

pred vhodom je bilo napisano: »Naj ne vstopi, kdor ne ve, kateri jezik se govori v raju!«

Tega vprašanja sta se učenjaka lotila z vso vnemo. Metodo sta brž pogodila: »Če bi vedeli, kateri jezik so govorili ob stvarjenju v raju na zemlji, bi poznali tudi jezik, ki ga govorijo tu v nebesih.« Glede na to je bilo rešiti najprej jezikovno-zgodovinsko vprašanje o jeziku Adamovem. —

Bogato literaturo sta našla o tem predmetu. Izprva so imeli hebrejščino za prajezik ali rajski jezik. Cerkveni očetje o tem niso dvomili. Sv. Hieronim piše: »Da je prajezik bil hebrejski jezik, ki je v njem pisan stari vek, in da so se naši jeziki razvili iz hebrejščine, to nam je izporočila vsa starodavnost.« In zopet: »Skoro vseh jezikov besede ima hebrejščina.« Origenes pa pravi: »Prvotni Adamov jezik — mislimo hebrejskega — je ostal v oni deželi, ki ni bila delež katkega angela, ampak Boga samega.« Učenjak Guichard (okoli 1600) pa si je stavil vprašanje: »Hebrejščina je brez dvoma prajezik — kako pa si naj razlagamo druge jezike iz nje?« Grščino si je tolmačil tako-le: Ker se bere hebrejščina od desne na levo, grščina pa od leve na desno, ti je treba hebrejske besede le obrniti, in brž imaš grščino. — Že v 10. stoletju pa je ugovarjal hebrejščini slavni črnorizec Hraber, ki pravi v svojem spisu o pismenih: »Něstь bogъ stvorilъ židovska języka přězde, ni rimъska, ni jelinъska, nъ sіrъskъ jъ, imъže i adamъ glagola, i otъ adama do potopa, i otъ potopa, donъdeže bogъ razdělil języky pri stъpъotvorenii.«

Hebrejščini se je popolnoma omajalo stališče, ko je izdal l. 1580. Gorupius na Nizozemskem velevažno knjigo, v kateri je dokazoval, da se je v raju govorilo nizozemski ali holandski. André Kempe pa je bil prepričan, da je Bog z Adamom govoril švedski, da mu je Adam odgovarjal danski, kača pa da se je z Evo razgovarjala francoski. Toda zaman je pisal svojo knjigo Perzom, ki mislijo, da je kača govorila arabski, Adam in Eva perzovski, Gabriel pa turški. Še manj mu je verjel oni domoljubno navdušeni Madžar, kateremu sta bila Adam in Eva Madžara, ali oni Španjol, ki je še l. 1814. trdil, da je Adam dvoranil Evi v jeziku pirenejskih Baskov; seveda je le-ta Španjol našel svoji tezi jasnih dokazov v zapisniku metropolitanskega kapitelja v Pampeluni, ki je bil 150 let pred njim sklenil sledeče: 1.) Ali je bil baški jezik prajezik človeštva? Učeni člani kapiteljski priznavajo, da si ne upajo tega kar naravnost zatrjevati, dasi so v srečo globoko prepričani o tej resnici. 2.) Ali je bila baščina edini jezik, ki sta ga Adam in Eva govorila v raju? O tem se niti za

trenotek ne budi dvom v našem duhu, in nihče ne more temu kaj pametnega ugovarjati. (Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache. Von Max Müller. I. Serie. p. 111.)

Vse to so bile le duhovite znanstvene igrice; učenjaki so govorili o prazgodovinski dobi, ne da bi se bili ozirali na sledove, ki jih je zapustila v zgodovini, o prajeziku, ne glede na zgodovinske jezike; baš iz današnjih in iz zgodovinski znanih jezikov lahko sklepamo na starejše jezikovne dobe.

To je izprevidel že Leibnitz; zato je prvi opozoril jezikoslovce, da si morajo pridobiti empirske podlage, ter priganjal ruskega carja Petra Velikega, naj da popisati vse mnogobrojne jezike svoje velike države; in res imamo izza carice Katarine II. prvi »sравnitel'nyj slovar«.

Tem začetkom sta sledili v našem veku primerjajoča in zgodovinska slovnica. Oni sta nam pokazali, da so takozvani indogermanski jeziki kakor sorodniki poleg njim tujih semitskih (hebrejskega, arabskega itd.) ali uraloaltajskih, da so si sicer jeziki teh skupin tem bolj podobni, v čim starejši obliki jih primerjamo, da se da že do neke meje rekonstruirati indogermanski prajezik, da pa so doslej še zaman iskali ožjih vezi med skupinami samimi, na pr. med indogermanskimi in semitskimi jeziki.

Adam, tvoj jezik se nam umika kakor varljiva mavrica, dokler se nam ne posreči med vsemi jeziki cele zemlje zaslediti sorodnosti, ki bi nas vedla k skupnemu jeziku, človeškemu prajeziku.

»V nebesih govore . . .« — le negativen odgovor imamo na to vprašanje: nobenega izmed živih ali znanih jezikov, pač pa njih skupni prajezik, a tega ne poznamo. »V nebesih govore« — kateri jezik? Kadarkoli hočem kaj zapisati, vselej se mi upre roka kakor Faustu, ko je hotel razložiti tajnost svetih besed: »V začetku je bila beseda«!

Zdaj pristopi jasnih lic, jasnega pogleda poljski mesijanist Mickiewicz, propovednik splošne krščanske ljubezni, ter s trdnim, ali vendar milim glasom reče te besede: »Res je, da se v nebesih ne govori noben izmed zgodovinskih človeških jezikov, a vsi so ondi enako spoštovani, enakopravni. Zaman je Pilat na Kristovem križu odlikoval židovski, grški in latinski jezik, kakor je Friderik, pruski kralj, dajal neprimerno prednost latinščini, ki mu je bila občilo z Bogom, mimo francoščine, v kateri je občeval z ljudmi, in mimo nemščine, v kateri se je pogovarjal s konji; zaman so se zbrali v Benetkah proti sv. Konstantinu filozofu (Cirilu): jepiskupi i popove

i črničarici, jako i vrani na sokola, i vzdigoše trijezyčnuju jeres, glagoljuše: »... my že tri takmo jezky vemy, imiže do-
stoiti v knigah slaviti boga, jevrejskyj, jeimskyj i latinskyj«; kajti
sveti Ciril jim je odgovoril: »Ne idete li dožde ot boga na vse
ravno? ili slunce takože ne sijajet li na vse? ni li ne dyhajemo
na ajer ravno vsi? i kako vy ne stydite se, tri jezky mēnešte
tičiju, a pročim vsem jezkom i plemenem slēpom vellešte i
gluhom byti?... Davide bo vapijete, glagolje: pojte gospodu, vsa
zemlja, pojte gospodevi pesn novu. — — —« (Vita Sti. Constantini,
ed. Miklošič, Denkschriften der Wiener Akademie, hist.-phil. Cl.,
1870, p. 227).

Preiskava vama je obtičala, ker hočeta z razumom pojmiti
nebeški govor, a ga ne čuti ta! Nebeški govor čuti vsak, komur je srce
vneto svete ljubezni, kajti to je govor ljubezni, umijiv in rabljiv
vsemu človeštvu. Slovan še ni lastil svojemu jeziku časti nebeškega
jezika, ker je sprejel v svojo kri bistro Kristove ljubezni, ki se je
kazala o prvih binkošnih apostolom v podobi jezikov, da bi jo ume-
vali — vsi narodi.

Ljubezen — božječloveški, teoantropovski jezik. —

Lilija bela . . .

Lilija bela, srce mi mre,
kadar oko te moje zre . . .
Oh, kaj nisem bil tebi enak?
Zdaj pa sem tak, sam Bog ve, kak!

Ko precvitaš na solnčnih tleh,
lepe zemlje še lepši nasmeñ,
ležem ob tebi na mehka tla,
duša je meni mračna vsa.

Doli pod tabo črviček spi,
da ga vroče solnce zbudi —
Meni se smeje pomladni dan,
v zraku plava mi — črni vran . . .

E. Gangl.

Vzgoja.

Spisal Adam I. Sever.

(Dalje.)

IV.

h, to vendar ni tako — ah, gospa — — jaz si ne morem misliti kaj takega.«

»Uh, oprostite, gospa, jaz bi pa skoro glavo stavila, da ni izmišljeno. Prosim, gospa Javorica, saj ste ga sami večkrat videli, kako preplašen je pribežal k vam v poset. Sama se spominjam, ko sem bila ravno pri vas, kako je bil popolnoma prepadel . . . Kaj ne bi bil, prosim vas, draga moja! Vsak teden stoje po dva, trije upniki pred vrati in mu groze, da ga naznanijo.«

»Čudno, čudno!« je mrmrala Javorica, presenečena. »Grajščakov sin je s Češkega, bogate starše ima, ki lahko založe zanj, kolikor hoče; vse je obrekovanje, kar se govori o Sturmju. Jaz nisem še nikjer ničesar čula.« —

»Ali se gospod soprog že bolje počuti, če smem vprašati?«

»Soprog — soprog? Nikdar mi ni še tožil, da bi bilo kaj posebnega, bolj slaboten je bil pa vedno, kar sva poročena.«

»Ah, tako,« se je ugriznila Jančnica v ustnico; nekoliko jo je le veselilo, da je počasi vznemirila Javorjevo soprogo, ki je bila danes prišla po dolgem času zopet k njej v vas.

Obe gospe sta nekaj časa molčali. Javorica je opazovala opravo svoje prijateljice.

Salon bogate Jančnice je bil precej majhen, a visok. Po stenah so visele slike samih planinskih pokrajin v rjavih, grčavih okvirih; rožnata ampola se je zazibavala lahkotno nad mizo, pokrito z dolgim, pramastim pregrinjalom; vsa garnitura je bila temnordeča, in tudi stene so bile opete s tapetami iste barve. Skozi okna se je videlo na vrt gospe Jančnikove; ravno pod oknom je štrlel star oreh strahotno proti šipam.

»Da, že večkrat sem čula,« je začela iznova gospodarica, »da je ta nadporočnik dolžan po mestu veliko več, nego bi smel biti, in kakor sem že rekla, celo samim oderuhom — toda ne vem, če je vse res!«

»Jaz pravzaprav kar ne morem verjeti — da, pa čemu bi neki rabil?«

»Oh, čemu bi rabil? Cele noči igra, in če izgublja, le mislite si, gospa — pa ženske ima tudi take; no, jaz ne vem, če je vse res, kar se govori.«

»Čudno, toliko se menda ne izpozabi kavalir — gospa, pomislite, častnik iz boljše rodbine!«

»Bežite, bežite — to je prav lahko. Lani je imel celo mojo bivšo hišno tako-le, saj veste — kaj mu je neki zato! Seveda sem jo takoj odslovila. Se več jih ima, ne le eno naenkrat.«

Javorico je kar privzdigovalo.

»Celo tako nesramen je bil, da je pripovedoval, da ga jaz pogostoma vabim. Navadno je pa tedaj prišel, ko je vedel, da mene ni doma. In, gospa Javorica, čujte, nekoč sem ga pa celo pri njej zasačila . . . Šla sem kar natihome mimo teh-le vrat, ker sem zaslišala znotraj govorico in tlesk in premikanje stolov. Mislila sem, da je prišel stari stric, oni plešasti, s svojega posestva na Dolenjskem, pa da čaka mene v salonu in cmoka z ustnicami, kakor ima navado po jedi. Nisem pa hotela, da bi me motil, češ, prej naj se preoblečem. Šla sem v svojo sobo ter klicala njo: »Kati, Kati« in zopet »Kati, Kati,« kar sem mogla; pogledala sem še v kuhinjo, toda nikjer je ni bilo, niti ondi — huj! tedaj pa stopim proti salonu, odprem vrata in vidim — Sturma na tem-le divanu, ravno tukajle, poleg njega pa njo.«

»Sturm se je seveda opravičeval ter prosil, da ne . . .?«

»Škandala nisem hotela večati, radi svoje hiše ne; pokazala sem mu vrata, rekoč: »Tukajle, gospod Sturm, na cesto!« Kati sem pa poslala na Štajersko k sorodnikom za par mesecev, ali ti so jo kmalu odslovili.« —

»Kako vam pa ugaja, gospa, sedanja hišna?«

»Lena je kakor vse druge, takih mi pa vendar ne uganja, kakor jih je ona Kati s Sturmom. Ne morem za to, Bog ve, da ne! — Ali v gledališče kaj zahajate, gospa?«

»Ne mnogo, ne utegnem, in prenapeti patos igravcev mi je zoprno,« je odgovorila Javorica.

»Jaz pa grem skoraj k vsaki predstavi; no, patos — čitala sem v kritiki, da imajo glumci res navado, da govorijo prepatetično. Imam ložo, včasih koga povabim s seboj, Senderja ali koga drugega; kaj pa hočem sama — to vendar ni nič hudega.«

V tem je prišla hišna z belo čepico na kuštravi glavi.

»Pa res,« se je oglasila Jančnica, »danes popoldne sem se menila peljati nekoliko na deželo, samo tja in nazaj; vreme je precej gorko...«

Mari, teci po izvoščka! — Gospa, vi se popeljete z menoj — saj utegnete; v poldrugi uri bodeva zopet doma.«

»Ah, bodi torej; hvala vam, gospa!«

Obe prijateljici sta govorili še dalje o finem vedenju advokata dr. Jeriča, o njegovi gosti, črni bradi in o donečem glasu njegovem. Javorica je le bolj odgovarjala — očitno jo je bila potrla novica o ljubčku njene koketne hčerke; tembolj je pa zahajala poslančeva vdova konec vsakega stavka v višje sfere glasovnih oktav.

Ko se je ustavil voz pred hišo, je stekla Jančnica v drugo sobo gledat, če je že prišel izvošček.

»Je že tu!« je zaklicala uradnikovi soprogi. »Saj ima čas čakati, da se še napravim.«

In res je preteklo četrť ure, in še ni odrinil voz izpred hiše. Fijakar je hodil v obnošeni suknji po trotoarju; izpod podkovanih peta se je kar kresalo, tako je zakreval včasih.

»Vražje babnice gosposke,« je glasno zagodrnjal, ko se je vendarle prikazala na vežnem pragu skrbno zavita okrogla Jančnica. Jedva polovico obraza se je videlo, prifrknjeni nos se je ščeperil med svetlimi očmi, a mišja ušesca so deloma zakrivali rjavi lasje. Za njo je stopila Javorica.

Voz se je izprva pomikal počasi, ker cesta ni še bila popolnoma suha. Peljali so se mimo visokih hiš, zatem so zavili na kamenit, obokan most, pod katerim je šumela umazana voda. Tuintam je vlekla stara ženica voziček butaric, poleg nje je pa capljalo po zmrzlem blatu otroče s kosmato kučmo, dasi bi mu je radi mraza že ne bilo treba. Po imovitejših hišah so imeli okna odprta, da so vetrili stanovanja.

»Pa počasi vozi — ne vem, ali je konj tak, kali,« je dejala poslančevka.

»Jaz tudi ne vem, kako je to; mogoče se fijakarju ne ljubi.«

»Pijan je,« je zatrdila Jančnica.

Po par ovinkih je zavila kočija v ožjo ulico, ob kateri je bilo mnogo prodajalnic. Kočija je pa počasi drdrala proti koncu mesta, kjer so se že začenjali med hišami vrtovi, ograjeni s črnkastimi krajniki. Kmalu se je odprl svet, in na desno in levo je bilo videti rjavo prst, s katere je bil jedva zlezel sneg. Pivnice, pred njimi golo drevje in jasli, v katerih je bilo tuintam zrno ovsa ali bilka krme, so se poredko prikazovale. Po blatnih jarkih ob cesti se je cedila snežnica, ki je solzela izpod travnikov in curela s ceste. V daljavi, sredi polja, je dvigalo tuintam kako drevo otožno veje proti nebu,

po ledinah pa so se svetlikale luže, prav harmonizujoč z bledino, ki je sijala z neba, a najdalje tam na obzorju so se potezale komaj vidne črte rjavih klancev in hribov. Bilo je prav tiho in mirno, le kak vran je sfrfotal iz gostih smrekovih vej v goščavi, ki je rasla na desni strani ceste, ter zahreščal otožni »krákra«, zatem pa je padel dolg storž na zemljo. Niti veter ni vlekel po premrli ravnini.

»Kaj, ko bi pa le res bilo,« si je mislila Javorica — »in bi bil Sturm v istini tak propalica — — mogoče je! In ako bi ljudje izvedeli o škandalu pri Jančnici in o dolgeh — — oj, če bi izgubil službo — — ne, skoro ni mogoče. Pravil je vedno, da vzame Angelo, da je z očetom v najboljšem razmerju. — — Če bi hotel zvoditi Angelo, bi ji saj natvezel, da oče ne dovoli v zakon, da naj počaka, da umre, in da se šele potem zaroči z njo. Rekel je le, da hoče presenetiti starega očeta, in naj zato Angela o vsem še nekaj časa molči. Vsekakor ima Sturm še nekaj časti, tako zelo ni legal, ni!... Ali, kaj pa, če bi Jančnica govorila vse le iz zavisti; kako neki bi mogla ona poznati tako natanko vse razmere?«

Jančnica je bila med vožnjo že skoraj zadremala na mehkih blazinah, pri sunku, ko je kočija odskočila preko kamena, se je pa predramila in vprašala z zaspanim naglasom:

»Kako pa, da se nismo peljali mimo vojašnice? — Da, gospa, oprostite, ali Angela še kaj občuje z onim Sturmom?«

To vprašanje je imela Jančnica že dolgo pripravljeno.

Javorica se je zgenila in počasi odgovorila, kakor bi se bala povedati resnico: »Še nekoliko.«

Kočija je ravno tedaj drsnila mimo belega znamenja, v katerem je stal zlat svetnik z neznanskim mečem.

Zopet je umolknila vdova ter zrla sanjavo v kočijažev hrbet, ki se mu je venomer zibal.

Javorica pa se je iznova zamislila; iznova so se ji začele težke misli poditi za nizkim čelom. — Kaj pa, če je vse res! Saj se da popraviti, pustiti bo moral Angelo . . . če se pa morda ne da popraviti — in mogoče se res ne da, oj, da bi le stvar še ne bila pritirana tako daleč . . .

Prepričana je bila za trenotek o krivdi Sturmovi. A če je že predaleč? . . . Ali ni hodila Angela v poslednjem času večkrat sredi popoldneva k Sturmju na stanovanje in sama? Zakaj jo je pustila! In pa skupaj sta hodila sama, tudi zvečer, kaj, če dobi Angela — — dete!? Kaj potem, kaj poreče njen soprog, ki je že sedaj tako slab! —

Javorici je polagoma duh splaval tja nekam v daljavo, tja nekam, kamor pravimo nikamor; mislila ni na čisto nobeno stvar več.

Hipoma se ji je⁴ oglasilo nekaj v duši, in predramila se je: »Kaj poreko ljudje? Gotovo so že opazili, da je Angelino občevanje preintimno z moškim, mladim moškim . . . morda se pleto govorice tudi o Angeli« . . . Nekaj se je zasukalo v Javoričini duši, in prednjo je stopil javni ugled . . .

Že se je pa začel pred vozom dvigati zvonik z rdečo streho in z zlatim križem, in kmalu se je prikazal še cerkveni krov z mnogimi zarezi. Okoli cerkve, ki je stala na griču, so vstajala nizka poslopja s slamnatimi strehami med krivim, polomljenim sadnim drevjem. Javorica je pogledala sosedo na desnici ter ji hotela nekaj reči, a ta je sladko dremala, in le njen privihani nosek je piskal visoko melodijo »o jari kači«.

Voznik se je sedaj prvič obrnil rekše: »Tukaj so Strmine, ono je župna cerkev. Ali naj peljem še naprej?«

V tem hipu se je zdramila vdova, zaspano pogledala in se začudila, da se vozi v kočiji in da je dan.

Voznik je ponovil vprašanje.

»Obrnite,« je ukazala.

Pred vaško gostilnico je ustavil voznik in nakrmil konja. Dami nista hoteli iz voza, in zato je voznik kar zunaj izpil merico vina.

Iz hiše je med tem, ko je stala kočija, stopila družba treh gospodov. Plačali so še debelemu gostilničarju, potem pa zlezli po strmih lesenih stopnicah na cesto. Gledali so nekaj časa v kočijo, eden pa, slok, mlad mož, je stopil bliže ter pozdravil.

»Oh, gospod Semen, tukaj! Kako ste zašli danes sem v Strmine!« se je začudila Javorica.

»Uraden posel, milostljiva,« je dejal ter se damama priklonil.

»Ah, pa peš ste hodili, gospod koncipist! Kako to? Saj je pot menda slaba, jaz je sicer nisem videla,« je rekla Jančnica, kateri je prijateljica ravnokar predstavila Semena.

»Zakaj nas nič več ne posetite, gospod Semen? Včasih ste bili skoraj naš vsakdanji gost; premišljevala sem že, kaj vam ne ugaja. Dva meseca se odtegujete, kakor da bi bili popolnoma tuji . . . meni je jako žal, gospod Semen.«

»Ah, nisem imel prilike,« je odnikaval koncipist ter si privihal kratke brke. Nikakor ni pričakoval takega vprašanja; saj ji je gotovo bilo znano razmerje med njim in njeno hčerko.

»Posetite nas skoro zopet, pa gotovo. Z veseljem vas bo pričakovala tudi Angela . . .«

»Hvala, milostljiva, hvala! Torej prihodnji teden. — Oprostite, gospe, sedaj pa moram za tovarišema,« in dolga zimska suknja je izginila za oglom, na katerem je visel dolg smrekov vršiček.

Tudi Jančnica je ukazala pognati proti mestu. Zopet so se vlekle one dolgočasne poljane brez konca, brez premembe, tako dolgočasne, da bi se človek skoraj zjokal. V Strminah je pa udarila ura štiri, in le-ti glasovi so se razlegali na polje.

Jančnica ni več zaspala, nego govoričila je prav neznosno po svoji stari navadi. Hotela je vedeti vse podrobnosti, izpraševala je za vsako družinsko stvar, slednjič se je mastila z novico o ubeglem vojaškem uradniku.

V mesto so se pripeljali po drugi cesti, ki je držala med visokimi topoli; tod je zapejal voznik naravnost na trg sv. Jovana in potem črez most pred hišo, kjer so stanovali Javorjevi. Jančnico je zahvaljevala Javorica ter jo vabila, naj jo kmalu obišče, da ji nekoliko povrne svoj dolg.

Ko je dospela poslančeva vdova domov, ji je srce igralo, češ, maščevala sem se nekoliko Sturm, pravzaprav Angeli: »Pa naj še kdo poskusi pustiti mene na cedilu, jaz ga izplačam.«

A Javorica ni našla Angele doma. »Gotovo je že zopet šla s Sturmom — danes ji povem, kar mislim, kar je resnica. Če že poslančevka tako pripoveduje, je vsaj nekaj opravičenega, ker ne popusti niti za las; onega dneva ne počakam, ko nastane cel škandal — polom,« je godrnjala skozi bele zobe. »Ali ne bil bil boljši Semen,« si je mislila; »domač človek je, lep je tudi, o njem ne bi si upal nihče ničesar govoriti. Morda še pride, in potem je — naš. Sturma mora vsekakor Angela pustiti.«

Kmalu je pritekla domov Angela, ljubko se smejoč; v mufu je pa imela cel zavitek bonbonov, s katerimi sta se poprej sladkala s Sturmom.

»Ah, ah, mama, danes sem se pa res izvrstno zabavala, tako še nikdar ne — Edvard je ljubezniv, lep, duhovit, vse ima, prav vse...«

Mama ni vedela, kaj naj reče.

»Čuj, mama, celo popoldne sva pohajala. Bila sva v konditeriji, v restavraciji in v čitalnici, potem sva se peljala na Pristavo in nazaj. Ah, kako lepo je bilo! Vse gospice so mi zavidale; Edvard je pa tudi kavalir, in pa rasti kakšne je, mama!«

»Angela, Angela, bodi tiho,« je rekla Javorica z bolj strogim glasom, a kmalu je bila stara duša. Dobro se ji je zdelo, da hčeri zavidajo sovrstnice, kakor je sama pravila; končno se je pa docela potolažila ter se zatopila v prejšnje svoje iluzije, ki so jo ovijale kakor mehke tenčice, in kar ji je popoldne po opravljenem in tudi pretiranem govoru prijateljice Jančnice morilo dušo, se je razblinilo v pravi nič. Pozabila je, da je povabila Semena, pozabila je seveda tudi Angeli povedati, da pride, in pripravljala se je potem, kako sprejme prihodnji dan nadporočnika, če pride zgodaj zjutraj, kakor se je navadil v zadnjem času. Ni povedala, kar je čula od poslančevke, na Semena ni niti mislila . . .

Ta pa ni zatisnil oči čisto noč dolgo časa. Utrujen je bil, ker je komaj dohitel uradnika - tovariša, in potem so korakali brzo, kar se je dalo. Po poti mu je vedno po glavi šumelo neko vprašanje: »Ali bi šel ali bi ne šel?« Že dolgo si je izkušal iz glave izbiti misel na Angelo — toda oglašala se mu je vedno neka strast, katera ga je gnala, da bi kar vse razgrizel, da bi prišel do nje, da bi izravnal ono čudno brezno, kamor so se valile vse simpatije in antipatije do Angele. Enkrat je bil že popolnoma na trdnem; prepričal je bil sam sebe, da Angela ni vredna, da bi jo on objel, ker ni prav nič drugega nego vsakdanja ženska. Preverjen je bil, da se oprime vsakogar, ki ji ume razburjati strasti. Neki večer ga je raztogotila. Dolgo je potem ni videl, parkrat jo je sicer pozdravil na ulici, a gledal je v tla. Drugikrat zvečer, ko jo je videl z Sturmom stati pred razsvetljeno izložbo, bi bil oficirja najrajši butil pri tej priči, tako ga je bilo razjadilo . . . Potem je hodil oni večer dolgo po gostilnicah ter pil neznansko dosti; šel je tudi dvakrat mimo Javornikovega stanovanja ter klel, grozno klel . . . Z Javorico je sicer govoril, a ni ga vabila, ni mu rekla, zakaj ne pride. Pa saj bi tudi ne šel nikdar, nikakor! A danes? Dva dni mu zopet ni dalo miru. Bog ve, ali je ni Sturm že . . .? Kako, da ga vabi Javorica sedaj kar nenadoma . . . Angelo bi kar zadavil! . . .

Burne misli so se podile Semenu po glavi, ko je stal zvečer doma v sobi, in prijel se je za glavo ter zmočen glasno dejal: »Da sem ravno jaz tak — drugi so vendar včasih pametni; nikdar še nisem čul, da bi kdo tako počenjal kakor jaz. Včasih se kar sam sebe bojim. Sem li podedoval to — bolezen? Mati moja je bila najlepša žena in najkrepkejša mati, kar sem jih poznal . . .!«

V tem se je naredil v Semenovi sobi trd mrak. Le z ulice so lili posamični mehki prameni skozi okna ter se lizali po temnih

zavesah. Koraki so odmevali po kamenitem tlaku, in vrata so se zapirala okoli in okoli njegovega stanovanja, nad njim in pod njim. Semen je zgrabil zimsko suknjo, obšito s kožuhovino, pa vzel cilinder in debelo palico in oddivjal, ne da bi bil za seboj zaklenil. Po temnih stopnicah se je lovil na roke ob zid, ker še ni bilo razsvetljeno, a hitel je, kar je mogel. V glavi mu je vrelo vprašanje: »Ali bi šel ali bi ne šel?« . . . Včasih jo zajeceljal sam sebi: »Zakaj sem ravno jaz tak . . .«

Neznanska moč ga je gnala dalje in dalje.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Stoletnica Puškinovega rojstva. Večer 18. in jutro 19. stoletja sta tudi zato zanimiva, ker sta dala Slovanom več znamenitih mož, pisateljev, pesnikov in učenjakov. Nam Slovencem sta se takrat porodila Slomšek in Prešeren, Čehom se je porodil Čelakovský, Srbom Vuk Štefanović Karadžić, Slovakom Kollár, Hrvatom Gaj . . . Rusom pa Puškin in Lermontov. Dne 7. junija (po novem koledarju) t. l. preteče sto let, kar se je porodil v Moskvi veliki ruski pesnik Aleksander Sergejevič Puškin. Ves ruski narod se pripravlja, da dostojno proslavi ta velevažni dan. Puškin pripada že zdavnaj in po pravici svetovni literaturi. (Prim. prof. Hostnika članek »Puškin v petdeseterih jezikih« v majski številki »Zvonovi«.) Tudi nam Slovencem je precej znan; marsikaj je že prevedenega iz Puškinove poezije, vsak izobražen Slovenec pa bi ga itak moral znati uživati v izvirniku. Stoletnice tega velikega genija ruskega se v duhu udeležuje tudi naš narod, naša intelgencija in naše časopisje. Slava Puškinu!

A. Aškerc.

Ivan vitez Trnski, pesnik »Kriesnic«, je slavil 17. aprila t. l. svojo osemdesetletnico popolnoma zdrav in čvrst. Redki so oni možje, katerim je usoda dodelila srečo, doživeti tako starost, in še redkejši oni, ki dožive ta dan, slavljeni od hvaležnega naroda. Ivan Trnski je sin učitelja ter se je popel po svoji darovitosti in neumorni delavnosti do polkovnika. Leta 1842. je objavil svoje Pjesme, katerim je St. Vraz napisal kritiko v »Kolu« (II. 105.). Kot ognjevit Ilirec je bil srčen prijatelj našega zemljaka Vraza in je tudi inace mnogo občeval s Slovenci, tedanjimi pristaši Ilirstva v Gradcu. Njegova dela so izšla zbrana v več zvezkih od leta 1881. dalje v Zagrebu. Njegove pesmi so rodoljubne in didaktične. Razen pesmi je spisal povest »Učitelj Dobrašina« ter je bil pridn sotrudnik »Nevena« in »Glasonošec«. Lani je še izdal »Pričalice«. Prevedel pa je iz najrazličnejših jezikov veliko število znamenitih del. Trnski je prevedel tudi Prešernovo pesem »Strunam«. Značajno za naše razmere je, da iz Ljubljane ni ne en glas pozdravil jubilarja. In vendar bi morali tudi Slovenci biti hvaležni Trnskemu, ki je Hrvatse seznanjal s proizvodi slovenske muze in ki je bil prijatelj Vrazov, kateremu je pesmi v jezikovnem oziru pilil. Naj ga Bog ohrani še mnogo let!

R. P.

Petdesetletnica Zmaja Jovana Jovanovića. Dne 13. junija (25. po novem) se zbero zastopniki srbskega naroda v Zagrebu, da dostojno proslavijo petdesetletnico književnega delovanja Zmajove Jovanovića. Dne 14. (26.) junija se bode vršila slavnost na Plitvičkih jezerih, na Vidov dan, 15. (27.) junija, pa skupna proslava Jovanovića in spomina na kosovsko bitko. Zmaj Jovan Jovanović se je rodil dne 24. novembra 1833. l. v Novem sadu ter je bil naposled zdravnik; sedaj živi v Zagrebu. L. 1861.—62. je izdajal časopis »Javor«; l. 1864. je ustanovil humorist.-sat. list »Zmaj«, in to ime se je njega tudi stalno prijelo. L. 1865. je napisal igro »Šaran« (= karf), l. 1877.—78. »ilustrovanu ratnu (vojno) kroniku«. L. 1878. je ustanovil šaljivi list »Starmali« in l. 1880. list za mladino »Neven«. Izmed mnogih poczij so posebno vredni, da se omenijo, »Djulići uvcoci« (Rože uvele). Nebroj je tudi prevodov iz različnih jezikov. »Zbrana pevanija« so izšla l. 1880. v Novem sadu, izbrane pesmi, z latinico tiskane, pa l. 1887. v Zagrebu. — Slaviteljcem njegovim se pridružujejo tudi Slovenci ter mu kličejo »Na mnogaja ljeta!«

R. P.

»Slovanske knjižnice« snopič 84.—85. prinaša Gogoljevi povesti: »Božično noč in »Plašč«; obe je poslovenil nam neznani Miloradović. »Božična noč« je čarovita bajka iz pisateljeve domovine Ukrajine. Ta povest spada v Gogoljevo mlajšo dobo. V njej nam riše in opisuje življenje preprostega, v najtesnejši zvezi z materjo prirodo živčnega, od zapadne prosvete še toliko kakor nič obližanega, v razne bajke verujočega svojega ljudstva. Ta naivna stvar se čita prijetno; prevod je gladek. — Kontrast »Božični noči« je »Plašč«. V ruskem izvirniku stoji »Шинель« (=Šinjelj). Na prvi pogled se ti zdi, da čitaš navadno humoresko, kajti humoreska je res. Toda med vrstami vidiš tudi satiro. Včasih ne veš, ali bi se ubogemu Akakiju Akakijeviču smejal, ali bi ga s solznimi očmi pomiloval. Dasi je ta povest jako kratka, spada vendar med najboljše spise Gogoljeve. —

Uvod, ki ga je spisal Miloradović temu zvezku, je jako umesten in poučen, ker nam temeljito pojasnjuje veliki pomen Gogoljev v ruski in v svetovni literaturi.

A. Aškerc.

Knjigarna Paher in Kisić v Mostarju nam je poslala na oceno te-le knjižice:

1.) N. G. Matoš. Iverje. Skice i sličice. U Mostaru 1899, visoka 8° 149 str. Mladi književnik je znan kot duhovit kritik in essayist iz različnih hrvaških in srbskih listov. V tej knjižici je zbral krajše pripovedke ali, kakor jih imenuje, »črtice«, katere je objavil v »Delu, Zori, Brankovem Kolu, Narodnih Novinah in Viencu«. V vseh se kaže finega opazovatelja, ki ume z nekoliko smelimi črtami narisati jasno sliko malomestnega življenja na Hrvaškem. Včasih je tudi strupeno oster. Te črtice so vrlo zanimljive. V povesti »Pereci, friški pereci« se nam zdi konec povsem neverjeten, da bi ritmajster, čeprav propadel, šel preste prodajati baš v oni kraj, kjer se je preje ščeperil. »Miš« je že povsem dekadentna skica. — Cena knjižici je 60 kr.

2.) Marko Car. Niz rodno Primorje. Slike i utisci s Jadrana. U Mostaru 1899, vis. 8° 119 str. Cena 50 kr. (S cirilskimi slovi.). G. Marko Car, rodod iz Ercegnovega in činovnik v Zadru, je upotrebil nekoliko ferij, da prepotuje Dalmacijo ter nam poda nekoliko slik iz pitomega primorja. Glavne točke,

katere opisuje, so Dubrovnik, Ercegnovi in Hvar. Zanimljivo riše prirodno krasoto dalmatinskega zemljišča, pa tudi pripoveduje marsikaj zanimivega iz politične in umetniške zgodovine teh krajev ter vpleta vmes tudi različne meditacije, n. pr. o verskih in narodnostnih odnosih. Včasih nam predstavi kako zanimivo lice, kakršno je n. pr. »Barba-Jane«.

3.) Mala biblioteka. Po načelu: »Zanimljivo, vredno in ceno« hoče založnica osnovati biblioteko, slično nemški Reclamovi. Vsak zvezčič bode obsejal 5—6 pol 16°. in bode stal 12 kr. Prinašala bode priznana dela srbskih in tujih pisateljev. Prvi zvezek na ogled prinaša »Ljubav prema knjizi«. Po Edmondu de Amicisu. Sa napomenama nekoliko srpskih književnika. (S cirilskimi slovi).

Tolstega roman »Vstajenje« (Воскресение) prinaša petrogradski tednik »Njiva«. Zanimivo je, da se je slavniti ruski pisatelj, ustvaritelj »Vojne in mira«, »Ane Karenine« in drugih klasičnih umotvorov, ki je zadnje čase nekako zatajeval svoja beletristična dela ter se pečal bolj s socialnimi in filozofskimi problemi, ustanovivši poseben način življenja, v svoji visoki stasosti — lani je praznoval svojo sedemdesetletnico! — spet povrnil k svoji prvi ljubezni — k poeziji. Njegov najnovejši roman je vzbudil po vsem izobraženem svetu pravo senzacijo ter izhaja vzporedno z ruskim izvirnikom v prevodih vseh večjih evropskih jezikov. Pripoveduje se, da se nekaterim časopisom tekst »Vstajenja«, oziroma njega prevod priobčuje kar po brzojavu! O ti kosmati ruski barbari! —

Sicer pa je grof Tolstoj kot pisatelj in kot filozof taka znamenitost ne samo v slovanski, ampak v svetovni književnosti sploh, da je skrajnji čas, da se tudi mi Slovenci pogloblje seznanimo z njim. »Slovanski knjižnici« v Gorici bi bilo slovensko občinstvo gotovo hvaležno, ako bi mu podala Tolstega »Vstajenje« v prevodu. —

Hrvaški prevod tega znamenitega romana je oskrbel Mil. pl. Mareković ter ga izda zagrebška kr. vseučiliška knjigarnica Franje Suppana v kakih 20 zvezkih po 20 kr. Prvi zvezki so že izšli. Ker je roman izreden pojav v svetovni književnosti, in ker je hrvaški prevod tudi Slovencem razumljiv, zato priporočamo to podjetje onim rojakom, ki se hote seznaniti s tem imenitnim delom ruskega književnika. Naročnina se pošilja založnici knjigarnici v Zagreb.

A. Aškerc.

Glasba v Novem mestu v minoli sezoni. Glasbena Matica v Ljubljani je dala pravec novejši slovenski glasbi in provzročila nje resno gojitev s stališča umetnosti. Vpliv tega novega stremjenja se pozna že dokaj tudi v Novem mestu, ki je doseglo vzlic skromnim razmeram prav dosti. Temelj temu novejšemu gibanju je pač glasbena šola, katero je po napornih pripravah novomeških rodoljubov l. 1898. ustanovila ljubljanska Glasbena Matica.

Šoli je dvojen namen: vzgajati glasbeni naraščaj pa tudi glasbeno občinstvo po vsem Dolenjskem. V prvem oziru šola vedno napreduje. Sedaj ima že preko 60 učencev za razne instrumente: za klavir, gosli in druga godala ter za pihala, še več pa ima učencev za zborni petje. Vsekakor bode treba vsaj enega stalnega učitelja, da se bode lažje brigal in potegoval za šolske namene. V drugem oziru je zavod tudi v letošnji sezoni dosegel lepe uspehe.

Kakor lani je tudi, letos priredil 3 velike glasbene večere s sodelovanjem umetnikov iz Ljubljane; sodeloval pa je tudi sicer pri naših tradicionalnih zabavah: Vodnikovih, Prečernovih, pri pomladanskem koncertu itd. Že ob lanjskih

večerih so nastopali učitelji Glasbene Matice ljubljanske, med njimi nepozabni pianist Karel Hoffmeister; z njih pomočjo so se proizvajale skladbe starejših klasikov, pa tudi najboljših slovanskih glasbenikov. Letošnje tri večere se je gojila posebno kamorna glásba. Gg. Junek, Proháčka in Vedral, učitelji Glasbene Matice iz Ljubljane, so nam predavali kolikor mogoče dovršeno. Bilo je seveda težavno izbrati primeren program; kajti našemu občinstvu ne morejo še ugajati skladbe težje dikcije. Pohvaliti je, da se je poseglo največ v slovanski repertoar; namesto nekaterih točk pa bi bili raje slušali Beethovna, Mendelsohna, Schumana. Kaka Beethovnova cello-sonata bi bila gotovo prodrila, ako bi jo bil predaval g. Junek s svojim polnim, gorkim tonom, in kaka glasbena slika na klavirju bi nam bila tudi ljubša nego Lisztova transkripcija!

Pri drugem glasbenem večeru smo imeli še poseben užitek. Slišali smo izbornega vijolinista g. Lhotskega. Zares, ob njegovem zdušnem igranju, ob njegovi divni tehniki se nam je zdelo, kakor da bi slušali kakega vijolinista najslavnejšega imena. Drugoč pa nam je pela gospica Devova. Naša dvorana je za solo-petje kaj prikladna, ker glas lahko popolnoma izpolni zvočno dvorano ter neposredno vpliva na vsakega poslušavca. Gospica Devova je pela nede-sežno lepo; čisti glas, pravilna intonacija, imenitna interpretacija in pa še kar najintimnejši vpliv njenega petja v naši dvorani, vse to je učinilo vseskozi popoln uspeh. —

Z domačimi močmi se goji skoro edino le petje v zboru. Za to imamo učitelja g. Hladnika. To je mož, ki vztrajno in marljivo uporablja svoje obile talente; pa tudi njegove trudoljubivosti ni smeti zabiti. Spričo teh lastnosti se je povzpел osobito glede vodstva zborovega petja na umetniško višino. Mešani zbor — blizu 80 mladih grl — nam je proizvajal naše najlepše domače pesmi, pa strašil se ni tudi težavnejše naloge: pel je tudi 2 kora iz Dvořákové »Stabat Mater« ter si s preciznim proizvajanjem pridobil splošno priznanje. — Slednjič treba pa še navesti, da so se združili učitelji naše šole in drugi člani v orkester; res, da nedostaja trobil in pihal (razen piščali), pa vsekakor je to začetek bodočemu popolnemu orkestru.

To-le je storila tukajšnja šola Gl. M.! Kakega pomena je njeno delovanje za nas, to posebno občuti tisti, ki ve, kako neugodna so naša občila z drugimi kraji, ki so v glasbenem oziru na boljšem. Pa tudi sicer ima Gl. M. vzvišeno nalogo, povzdigniti našo glasbo iz diletantstva na umetnostno stališče. Res, da ima novomeška šola včasih male boje z malenkostnimi predsodki nekaterih oseb, a to nič ne de; ona je v pravih rokah, za njen uspeh se ne bojimo. Upamo pa, da bodo vzgojevalni pomen Matičinih šol pojmlili povsod tisti faktorji, katerim je take zavode podpirati moralno in gmotno. Matičin odbor v Ljubljani naj bi enake šole ustanavljal po vseh naših večjih mestih, posebno pa, kjer so srednje ali enake šole. V Kranju, Idriji, Celju, Mariboru, Ptuj, Trstu, Gorici itd. naj bi imeli vsaj po enega Matičinega učitelja, vzdrževanje šol naj bi pa za-jamčili nekaj deželni in mestni zastopi, nekaj trdni denarni zavodi. Brez dvoma bi se društveno delovanje na ta način povzdignilo na še dosti višjo stopinjo in pospešilo kulturni razvitek našega naroda prav obilo.

Dr. + E.

Srbska glasba. Naš rojak Davorin Jenko je izdal na troške srbske kraljevske akademije te-le muzikalije: »Dvanajst srpskih pesama« za moški zbor (8°. 53 str.). Cena 5 din. — »Uvertira Milan« za glasovir (4°. 9 str.)

Cena 1'50 din. — Uvertira Kosovo za glasorir (4°. 11 str.). Cena 2'50 din. — »Osam srpskih pesama« za en glas in spremljanje klavirja. (4°. 33 str.). Cena 5 din. — »Srpska narodna himna« (4°. 3 str.). Cena 2 din. Poslednja kompozicija je svojina kompoziterjeva.

Ruska tragedka Marija Gavriilovna Savina. Kolikor je nam znano, se ruski gledališki umetniki še niso mnogo kazali zapadnemu svetu. Nastop petrograjske dvorne heroine Savine in njenih tovarišev v Berlinu in Pragi je bržkone izmed prvih gostovanj ruskih igravcev na tujih tleh. Recimo takoj, da se je to podjetje zelo posrečilo. Nastop ruske družbe je vredno zabeležiti kot imeniten dogodek v gledaliških letopisih omenjenih mest. Brlinsko in praško občinstvo, ki pozna Eleonoro Duse, Saro Bernhardt in druge zvezde prve velikosti, je pač strmelo, ko je gledalo na odru nedosežno umetnico z daljnega iztoka, o kateri še ni bilo vedelo ničesar.

V Pragi so nastopili Rusi sredi aprila t. l. Dasi so prihajale iz Berlina zelo ugodne in laskave vesti o uspehih ruskih igravcev, smo vendar mislili, da je dober del navdušenja, s katerim so jih v Pragi sprejeli takoj ob prvem nastopu, pripisovati narodni naklonjenosti. Tembolj nas je veselilo, ko smo se preverili, da so ruski gostje zgolj kot umetniki pošteno zaslužili podane jim lovorike. Uprizorili so v Pragi tri igre, med katerimi sta bili dve izvirni ruski — Suvorinova »Tatjana Rjepina« in Spažinskega »Gospa majorka« — in pa naša stara znanka »Dama s kamelijami«. Škoda, da nismo videli baš ruskih dvoh, kateri bi nas bili pač bolj zanimali, in v katerih so se gostje brez dvoma posebno izkazovali. Ali tudi z »Damo s kamelijami« — ki smo jo videli že tolikrat, na toliko krajih in v toliko jezikih, dobro, srednje in slabo igrano — smo bili to pot vsled izborne uprizoritve zadovoljni kakor nikoli poprej. Tudi v tej igri, ki ima sicer samo dve večji ulogi, nam je bila dana prilika, da smo presodili zmožnosti predstavljavcev in spoznali, do katere višine se je vzpela reprodukativna gledališka umetnost na Ruskem. — Marija Gavriilovna Savina nam ostane v neizbrisnem spominu kot umetnica redke razumnosti in čistega okusa, umetnica, ki igra sicer realistično, istinito, toda ne prestopa tiste meje, pri kateri se realizem stopnjuje do naturalizma, ki pretirava učinku na ljubo. Savina se ne meni za efekte in ne išče v značajih »novih nuances«; ona igra svoje junakinje naravno in preprosto ter izkuša pogoditi značaj, kakršnega si je mislil pisatelj, ne da bi polagala v ulogo zanimivih podrobnosti. Njeno kretanje in govorjenje ostaja v mejah plemenite zmernosti. Brez silne gestikulacije in povzdigovanja glasu izraža notranje viharje pogosto samo z mimiko svojega zgovornega obraza. V njenih divnih očeh se odsvita vse, kar se godi v njenem srcu. Razume se, da zna Savina tudi mojstrsko umirati kakor katerakoli velika umetnica na odru, morda bolje in lepše, ker ne hlata po naturalističnih učinkih in ne muči gledavčevih živcev. Narava in preprostost vodita njeno visoko umetnost. In v tem je, rekel bi, v nekakem soglasju s svojimi velikimi rojaki, ki po istih načelih ustvarjajo umtvore na slovstvenem polju.

Tudi v tem kaže Savina svoj pravi umetniški okus, da si jemlje odlične igravce na pot kakor nobena druga zvezda na gledališkem nebu. Savinin ensemble šteje kolikor članov toliko umetnikov. Skupno igranje ruskih gostov v »Dami s kamelijami« je vzorno. Vidi se, da vsak razume pomen svoje uloge za celotni vtisk predstavljanega dejanja. Tudi male ulogice so premišljene in po-
verjene dobrim močem. Kakor Savina sama, se drže tudi njeni tovariši pre-

proste naravnosti in zmernosti. Ne samo Savina, tudi njeni tovariši in tovarišice: Gorev, Apollonskij, Stravinskaja i. dr. so na čast ruski umetnosti in širijo pred zapadnim svetom slavo ruskega imena. Kolikor se da presojati po teh njenih zastopnikih, je dramska umetnost pri Rusih na zelo visoki stopnji. Savino smemo prištevati največjim gledališkim umetnicam sedanjega časa. Ona in njeni tovariši so dokazali v Berlinu in Pragi, da se sme rusko dvorno gledališče Aleksandrino v Petrogradu vrstiti med najboljše prizorišča v Evropi, kakršni sta »Comédie Française« v Parizu in »Burgtheater« na Dunaju.

Fr. Svetič.

Oesterreichische Bibliographie, herausgeg. vom Verein der österr.-ung. Buchhändler. Wien 1899. Erscheint wöchentlich.

Avstrija ni imela doslej nikake bibliografije, izhajajoče v kratkih obrokih, marveč je bila navezana na slične objave v Nemčiji, ki se kolikor toliko ozirajo tudi na avstrijska (seveda samo nemška) dela. Nujno je bilo torej treba bibliografije, kakršna je zgoraj omenjena. Ta bo nemara sčasoma zaprla to veliko vrzel na knjigotržnem polju v Avstriji.

Podjetje je za zdaj, kakor čitamo v uvodu I. zvezka, še »poskus«; ali se realizuje ali ne, je odvisno od zanimanja, ozir. podpore, katero najde. — Slovenci želimo še posebej poskusu dobrega uspeha; v uvodu, na strani VI., je namreč pripomnjeno, da bi se to podjetje, ki je kot »poskus« omejeno na avstrijsko-nemške knjige, ako bode uspevalo, raztegnilo tudi na druge avstrijske jezike, med njimi na slovenskega, da se le pokrijejo stroški s podporami in naročbo. — Kolikor mi je znano, so se pogajanja glede slovensčine že nekoliko vršila, in pričakovati je, da prične v doglednem času izhajati slovenska bibliografija, sicer ne vsak teden, ali vsaj večkrat na leto. — Lahko se je veselimo, ker bo, kakor kažejo dosedanje številke nemškega oddelka, izborna urejena.

Da je tak seznam knjig važen in tudi za nas Slovence potreben, mi pač ni treba poudarjati. Res nam podaja »Slovenska Matica« vsako leto popolno bibliografijo slovensko, toda ta je retrospektivna; ima sicer zgodovinsko vrednost in je porabna za statistiko, ni pa — po značaju publikacije — umerjena za vsakdanje potrebe. — Časniki in časopisi res tudi prinašajo književne novosti, toda taka oznanila so, ne glede na to, da so enostranska in nepopolna, samo »disiecta membra«, katera bi bilo treba zbirati v posebna kazala. Kdo pa ima za to časa, in kdo bo pri vsaki objavi mislil na to? Ali kaj, če se kaka številka zamakne? — Vsi ti nedostatki se odpravijo z nameravano bibliografijo, katero si omisli vsak Slovenec, ki ljubi slovensko knjigo — to pa mora vsak zaveden Slovenec.

Dr. Jos. Tominšek.

O knjigah Slovenske Matice in o Slovenskem pravopisu Levčevem že začeta članka bomo nadaljevali v prihodnji številki. — Čitali smo že ugovore zoper članek o Slovenski Matici, a ti ugovori nas nikakor niso preverili o naši nevihravi sodbi. V nadaljevanju poudarimo še bolj svoje nazore in jih trdno podkrepimo, bodisi ljubo ali neljubo nekaterim gospodom, ki so vedoma ali nevedoma neki coklasti kliki na ljubo tako strašno konservativni v tem, kar ni dobro, primerno in koristno slovenskemu narodu.

